KËNDIME

PAS PROGRAMIT TË MESONJËTOREVET
TË PARA

prej
LUIGJ GURAKUQI

BKSH

STAMBOLL
Në Shtypshkronjë të SHTATIT
1328—1912

ВКSH

KENDIME

PAS PROGRAMIT TE MESUESTOREVET
TE PARA

prej
LUMO SKENDO

BKSH

STAMBOA
Ne Shtypshkronjë të OTATIT
1328 — 1912

ВКSH

Duhet të punojmë

Kur ngryset dë zë e errët duamë që të vemi në etepi; kur bje ei dë debore, kur ben fohte dë etergate duamë që të vemi në etepi, të jemi nëne strehë dë të ruhemi. Pastaj duamë që të nvieemi me roba të traca në dimer, me të hoka në verë.

Kur na merr urija duamë të hamë, të ngiŋemi, se s' munt që të rrimë uret.

Natën duamë dritë, duamë etrat, duamë zjar në vatrë.

Djem, ku do të gejmë giăë ketŏ që na duhenë? Ku do të gejmë etepi, bukë, gelë, roba, zjar, dritë, etrat?

Sot ketŏ gerra na i ep babaj ynë. Po babaj ku i gen? Kur të ritemi dë ne kua do të na i apë plaçkat e duhura?

Babaj ynë plaçkatë që ka nevoje i ble me të hoka. Po të hokatë ku i gen? qyo i fiton?

Djem, çdo gë në këtë jetë fitohetë duke punuarë. Çikoni baban tenë së qyo punon ter diten, sa loăet dë sa perpiqetë.

Aetu ðe ne kur tɛ ritemi do tɛ punojmɛ. Po qɛ tɛ mos punojmɛ do tɛ mbetemi uret, pa etepi, pa mbaðurɛ, pa nvɛeur: do tɛ jemi ɛumɛ tɛ varfɛrɛ ðe s' do tɛ jemi kurrɛ tɛ lumturɛ.

Heriu nɛ daɛtɛ qɛ tɛ ɛkoje jetɛ tɛ mirɛ ðe fatbarðɛ duhetɛ qɛ tɛ punoje, mos rrije pa punɛ ðe mos pertoje.

Djali nɛ mesoŋetore

Djemtɛ janɛ nɛ ɛkolɛ, tɛ giðɛ ndɛŋurɛ nɛ fronɛ. Mesóŋesi po pyet naɛ̈nesit me raðɛ ðe po u jep mesimin. Sa tɛ gɛzunɛ ðe tɛ lumturɛ jan' atá djem qɛ kanɛ kɛnduarɛ ðe kanɛ mesuarɛ mesimin ɛ tyre. Pertaɛi qɛ s' ka nxɛnɛ gɛ rri i turperuarɛ. Eðe mesoŋesi levdon atá qɛ punojnɛ ðe qerton atá qɛ pɛrtojnɛ.

Pun' ɛ djemet ɛɛtɛ mesimi. Babaj ynɛ po loðet ter ditenɛ qɛ tɛ fitoje ðe tɛ na ritiŋ. Babaj punon n' acɛ a nɛ dyqan. Puna jon' ɛɛtɛ kɛtú nɛ ɛkolɛ.

Çdo gɛ po punon nɛ kɛtɛ jetɛ. Kau po na ɛeron arenɛ, kali na mban barenɛ, na heq qerrenɛ. Lopa na ep qumɛet; ðɛntɛ, ðitɛ na japïn qumɛet ðe leɛ; pula na ep vetɛ. Mbleta punon ter diten ðe na ben mjaltɛ; eiu na ujit aratɛ ðe kopetetɛ; djeli na pjek driðetɛ ðe pemetɛ.

Pa ɛikoni sɛ qyɛ çdo gɛ ɛɛtɛ gati tɛ na ɛɛrbeje ðe tɛ na ueqeje. Tɛ giða ç' na duhenɛ janɛ

këtú afrɛ: po duhetɛ qɛ tɛ punojmɛ nɛ daçim qɛ tɛ marrim këtó tɛ mira qɛ janɛ kaqɛ pranɛ.

Djem, mirni ɛmbɛlà nga miz ɛ ãeut: elko-jɛni sɛ qyɛ pɛrpiqet ãe mundohet' tɛr 'ditɛnɛ. Vɛɛtroni dɛlɛndyɛɛnɛ sɛ si rend pa pueim; vini rɛ nbletesɛ sa regùà ka nɛ panɛ. Puna juaj ɛɛtɛ tɛ nxini mesimetɛ, tɛ mos ekoni kohɛnɛ kot.

Γinkaλa ãe miz' e ãeut

Iete qɛ dimɛr ɛ qɛ dɛborɛ
Nɛ mes tɛ ɛɛnɛndreut,
Γinkaλa nbetur fort ɛum' ɛ gorɛ
Erãi tɛ miz' ɛ ãeut:
—Mɛ huaj gɛ, ãa, sɛ jam pɔ ngrɛnɛ
Pa Zoti ta çpɛrblɛn,
Neve tɛ dy miq po kɛmi qɛnɛ,
Tà jap monɛ qɛ vjen.
Bɛ miza i ãa: — Ç' bɛrɛ nɛ vɛrɛ?
As nɛ ãua tà di.
—Kɛndoqa i ãa, un' atchɛrɛ,
Po nbeta kɛq tani.
Miza i ãa: — Kuɛ kɛndon nɛ vɛrɛ,
S' nbieũ atɛ q' i duhet,
Do qaqɛ pasdaj, faqet do çjerrɛ,
Urije do ɛuhet.
Γinkaλa iku nɛ ɛpirt nɛ ãɛmbɛ,
Po ekontɛ nga dale,
Miza arriti kɛmbɛ pɛr kɛmbɛ,

I ða: — Dale, dale!
Nâ pake ɡeze nga ç' na ða Zoti!
Po eih tjatre here,
Sa pa etrenguar, pa prheur moti,
Te mbledę ɡe ne vere.
Mbliđ posi une eđe mos e prie,
Ha, ep đe te jese,
Kue nuke punon, fort mire tâ die
Qe kurre s' ka pjese.

Naim Fraceri

Peatî im

Kam kohe qe s' e kam pare peatîn t'im đe sa ne ka marre maλî!

Kur mejtoj etepine, luaîe, gurrezen, đe kopetin ku veŋa e losŋa, sa me malcnpehete epirti.

Djalerine te tere e ekova ne peat, atje ku linda. Qe kur kam qen' i vogele fare, me kane mbeture ne mend kujtimete; kujtoj eđe djepene; po ahere kica zene te ritem đe te flas.

Cokete qe losŋa ahere tani jane bere djem te mbeđeŋ si une. Po lodrat e ahereime sa na vinin t' embela, đe sa me gaz bridnim ne luađ. Ne kete luađ ekonte ŋe vijet babaj đe mema me kisine porositure qe te mos qasem te vija.

Sa eum e dua peatin t' im, sa me ka marre maλi eđe per druret, eđe per gurret; eđe per lopen qe ueqente mema ne quar, eđe per pulate qe u hidŋa miser me ka marre maλi.

E dua peatin t' im se atje kam lindurë, se atje ceta etepija qe ka lindur' im atë, atje janë varret e pyetvet: ay ceta memëdeu im. Memëden' e dua se atje flitetë guha ime, atje pen ejë shpirti im.

Djemtë po lozin

Djemt e peatit janë mbledur në lunë e po lozinë. Kush lot cinglin, kush potkon, kush arra ë ca të tjerë me top. Sa janë të gezuarë ë sa bukurë po lozin' e po breëin këta djem!

Janë të gezuarë se mesimet e tyre i bajnë mirë ë mesonjësi ësht gëdhjë i kenaqur prej tyre. Mesónjësi u ka ënë:

—Djem, në mesonjëtore vini vetën kur u jap mesimin ë mesoni duke vënë re. Në etepi mos humpni kohën, gatoni ekrimet ë kendimet e neserm. Po kur vjen koh' e lodrës dilni ë loni, të zbaviti ë të kini ëmbën' në vënt.

Djelmoshi po lozin e po breëin, po kurrë nuk zihenë. Kurrë no një here s' del fjal' e ligë nga goj e tyre. Ë të pë janë miq.

Vetem Demi po rri me ŋ' anë, ësht pëtëturë me një drû ë pó vetron ëoket së largu. Demi ësht zënë me ëoket ë atá më s' duanë të lozin me të.

Po Metit i vjen keq se Demin e ka mik; i qasët pranë ë i ëotë: —Eja, Dem, të të pajtoj me ëoket; po here tjatre të mos zihesh ë të mos na prieç lodren.

Demi u-turpcrua nga fjalet e Metit ðe u-pendua qc nuke siλete mirc.

Nc doni qc tc ekoni mirc me eoket tuaj, nc doni qc t' u duanc, siλuni mirc. I keqi s' gen dot kurrc miq.

E mira s' humbet kurrc

Hc luan tek flinte ηc ditc nc hije tc ηc druri, ηc mi i vogel i skoj fare afrc. Luani kic pranc ca eetera tc tepcruara nga dreka ðe miu, duke pandehurc vethen' e tij nc siguri, nisi tc krojc tc mbeturat e kafees' sc tmeruarc. Po luani per-ηc-here u-zgua, e zuri minc: munt qc tâ etypte, po e eikoj ηc herc, i erði keq ð' e leeoj.

—T'u ritsin ditet, or zot, pa eðe unc s' tâ haroj! Miu na gazi u-vervit ðe humbi. Luani qeei.

Kieinc ekuarc mjalt kohc kur ca pahtorc ngrehnc reta ðe luani ync u-zu i paλc. U-perpoq, rahu tc epetoje po ripat qenc tc sendoee, s' i keputi dot as me fuqi as me ðembc. Nc dieprim ðe me tmerr nc zemrct luani ðirri sa mundi. Malêt pemuanc pej zerit tc kafeesc, ðe miu i vogel dcpoj nga vrim' e tij ketc zë: e ηohu eðe nxitoj.

—Dal, o mik, se ketâ mc ke! ða miu, eðe zuri me atá ðembc tc mbrehurc si gîpers, tc gðentηc rripatc qc po mbajnc tc lidurc luan' e maδ.

—S' e besoηa kurrc qc do tc mc epetoηc jeten ηc ditc, ða luani sa-po u-çlirua.

Beni giđeŋɛ tɛ mirɛ, s' humbet kurrɛ. Mos haroni kurrɛ tɛ mirɛnɛ sa-đo ɛ vogɛlɛ qɛ tɛ jetɛ.

Meti geti pes groš.

Meti ŋɛ mɛnges tek vente nɛ ekolɛ geti pes groš mb' uđɛ. U-uŋ, ɛ mori copen ergent ađe me gaz đa:

—Sa qenkam fatbarčɛ! me ketó tɛ holla sa lodra do tɛ blɛ! do tɛ marr eđe eeqerka: Oh, sa mirɛ.

Po Meti cetɛ eumɛ djal' i mirɛ. Atɛ çast u mejtua: Kuš vaĺɛ t' i ketɛ humburɛ keta pes groš.

Vertet ky groš nuk' ceť imi; Kuš e di cilit do t' i ketɛ rɛnɛ. Mbase i ka humburɛ no ŋɛ i gorɛ ađe tani po i kerkon!

Eđe sapo hyri nɛ mesoŋɛtorɛ Meti vajti đe jà đa mesoŋesit tɛ hollatɛ. Mesoŋesi u-kenaq fort eumɛ nga drejtesi ɛ djalit đe u đa giđɛ nxeneset:

Meti cetɛ ŋɛ djal' i nderçim đe me vetiŋɛ tɛ mirɛ, se nukɛ mejtoj zbavitjen ɛ tij, nuk' i mbajti vetɛ tɛ hollatɛ, po meštoj tɛ zonɛ.

Me tɛ vertet i zot i ketyre tɛ hollave na qenka ŋɛ i varferɛ plak, babaj i gaet djemve: me ató tɛ holla po vente tɛ blerɛ driđɛ nɛ trek. Mesoŋesi kiɛ nxjerɛ fjalɛ qɛ tɛ gendet i zot' i tɛ pes groscvet. Plaku vate i morri tɛ hollatɛ nga ekolla đe uroj Metin.

Tɛ na vijɛ keq eðe pɛr kafɛɛtɛ.

—Bjer-i, bjer-i, po ðɛriste Rapuci eðe po nxitonte.

Ça djem tɛ pɛatit kicin rreðuarɛ ŋɛ qen tɛ varfɛrɛ ðe po e ndiqnin me gurrɛ. E njera kafɛɛ s' dinte me ç' anɛ tɛ bente, kio mbleðurɛ bietin, ðe sa herɛ qɛ i binin poplatɛ ni kurriz, nxirte ŋɛ zɛ tɛ hiðurɛ.

Djemtɛ ieinɛ tɛ marrɛ, pa mesinɛ. Ju vetem ndiqnin ɛtɛzɛn e porɛ me gurrɛ, po ndersenin eðe qent' e mehaλɛsɛ qɛ tɛ kafɛonin qen' e huaj. Sa herɛ qɛ e godinin me gurr, a q' e kafeonte no ŋɛ qen, djemtɛ gezohɛein ðe qesnin.

Hekuri, vɛλaj i mað i Metit, ekoj atje afrɛ; pa qɛ ieinɛ mbleðurɛ djemtɛ ðe u-qas. Rapuci po e ndiqte qenɛ me ŋɛ ekop. Hekuri e zuri pej krahu, e ndaloj ðe e pyeti:

—Ç' u ka herɛ ky qen?

—S' na ka herɛ gesendi, u-perpiq Rapuci, po lozim!

—Nukɛ tɛ vjen turp tɛ mundoo kafɛen e varfɛrɛ? Degoni djem! pse e ndiqni qen' e porɛ, pse e beni tɛ vuaje? Ç' kerkoni pej tij? A u vjen mirɛ sikur t'u ndjekɛ ðe t'u rahɛ juve ŋeri?

—Po ky s' eɛtɛ ŋeri si ne, u-perpiq Meçi, ŋɛ nga djemt e marrɛ.

—S' eɛtɛ ŋeri, po ka epirt si ju; eðe ati i ðɛmp epirti, ðe s' u ka herɛ as ŋɛ faj farɛ! Ay qɛ gezo-

hetε kur vuajnε tε tjerrtε, ay s' eelε ηeri i mirε ðe s' ka epirt tε mirε.

Djemtε u-tarperuanε nga fjalεt e Hekurit, kupεtuanε fajin e tyre, uηnε kokεn ðe lanε qen' e porε nε prehje.

Zogu ðe djalí.

Hε zok tε bukur zuri qε djalε,
Ajy po driðej, ð' i ðoε cε fjalε;
—Nukε tε vjen keq qε jam i mitur,
Si ti i vogεl, e s' jam ðe rritur?
Jam bir' i vetεm, e mema nε pret,
E kam lenε keq brenda nε ftohet.
Βeu nε debere giđ u-mbulua
Mε s' ka mbetur ðε gokunt poðua!
Vuaq i gori dit eðe natε,
E s' geη ðot as qε drueε tε ðatε!
E ech sa u-prie fort i ekreti mot,
Urije vdiqmε mε s' durojnε dot,
Zemersε s' imε i liða gurrε,
Po mem' e zezε q' eet' e semurε?
Kerkoη, e kerkoη e kam qε dije,
Qε s' munt tε geη dot gezε t' i epije.
Ah! kjo e keqe ketú nε pruri,
E gracka jotε na e mε zuri!
Mε pret im' mezε, si ty jot' emε,
Tε mos t' i vete, ç' benetε premε?

Tɛ zezdit na, pɛrsɛ na ŋgini?
Nɛ punɛt t'ɛnɛ pɛrsɛ s' na lini?
Kam ðɛ unɛ ɛpirt ðɛ dua tɛ rroŋ,
Tɛ leçiŋ, tɛ brɛð, tɛ los, tɛ kɛndoŋ,
Unɛ qɛ s' kam mɛnt [si ðotɛ ŋɛriu]
Kujt i bɛra keq? ç' bɛra un' i ziu?
Le mos mɛ mundó, se Zoti tɛ ɛch,
Tɛ miren' ɛðɛ tɛ ligen' ɛ ŋɛh,
E s' do tɛ ligen, po do tɛ mirɛn,
Do butɛsinɛ, nuk' ɛgɛrsirɛn,
Tɛ drejtɛnɛ do ðɛ urtɛsinɛ,
S' do faqɛzinɛ ɛ babɛzinɛ.
Mua tɛ lirɛ mɛ hɛri Zoti:
Pɛrsɛ mɛ bɛn rop, nga unɛ ç' do ti?

Fjalɛt ɛ zogut djalí i dɛgoj,
Qaú, ɛð' ɛ puðí, pasdaj ɛ lɛɛoj.

Naim Frashëri

Feneri.

Ile i verber po ekonte naten mɛ ŋɛ rugɛ; mɛ ŋɛ dorɛ kiɛ ŋɛ stamnɛ ðɛ nɛ dorɛt tjatrɛ ŋɛ fɛnɛr. Ile ŋɛri e pa tɛ varferin, j' u-qas ðɛ ɛ otyti pakɛ; pasdaj i ða:

—Ç' ɛ do fenerɛ ti? mɛ qɛnɛ sɛ pɛr ty ɛðɛ dita, ɛðɛ nata ŋɛ janɛ!

—Fenerɛ s' ɛ kam pɛr vethe t'ime, po ɛ mbaj

qe nos me etyje nonje njeri si ti, ðe nos me ðyeje stamnen!

***

Biojeni ie nje filosof nga te moçmet. Ile dite kie mare nje fener ne mes te dites ðe po eshtite ne rrugat e Aðinese. Atyreve q' e pyetnin ç' ben keetu "Po kerkoj njeres„ u perpiqes filosofi, duke dasure te rrefeje me kete fjale se më s' ka mbeture nje qeri i mire n' Aðine.

Kue lakmon s' merr dot fare.

—Sa te mira keto kumbuła, dirri Minuci duke pare nje qelqe plot me kumbuła te ðata.

—Merr njà dy, i ða e ema.

Minuci u-qas te trueza ku ie vene qelqeja me pemet e zeza; kała dorene, mbuei gruetin me kumbuła. Po qelqeja kie grykene te ngushte, dora ie plot ðe s' dilte dot. I vogeli Minuc si pa qe s' dilte dot dora zuri te qaje.

—Pa eih meme! dora me mbeti brenda!

E ema qesi ðe i ða:

—Lakmojes i vogele, e ke syne më te mað se dorene! Pa lecó ca nga kumbułat qe morre, pa te eohe si del dora.

Minuci e zbrazi pake doren, ðe mbajti vetem pese kumbuła. E ema etoj:

—Dece te mirqe eume ðe ment mbete pa fare.

Keetu eete lakmimi: eume here e le pa kurrge qerine!

***

Ne qen kie rrembyere ne cope mie de po ikente. Duke ekuare mi ne ure oeh hijen e tija brenda n' uje. Qeni qendroj de oikoj hijene; pandehu se ne qen tjatre kie ne cope mie më te maðe ne goje; e la misin e tij eðe u-derë ¦mi hijet. Qenit i erë mendja ne koke kur ra n' uje de kur humbi micin: lakmimi e la uret!

Otepija ime.

Ne etepi vete me gaz, se atje ne pret mema de babaj, atje veÀaj im eete ne djepe. Otepija jon' eete eum' e pastre se mema de motra e peljne ð' e lajne me kujdes. Vatra de murete jane zbardure me gelqere. Eðe ne jave më pare im më beri gelqere me ne vedre de zbardi etepine me ne furee te maðe.

Mema me ka porositure qe te mos heð kurre gesendi mberdé. Pandaj nuke oeh as gekundi plehra. Eðe obori eet' i peire de i qeruare.

N' obor eete kumac i pulavet: pula, kendes, zoq, miska de miserok atje ven' e flen' natene. Ditene u hapim deren e vogele de gide tok ven' e çotitin n' arre e ne kopet. Po mema s'i le kurre qe te vine rrotuà brenda n' obor. Ne kumac jane furiqte; me ne vent te ndare jane kÀoçkate qe do te nxjerin zoq. Eðe kumaci eete i pastre de i peire.

Mema ndjeh pulat dhe miskat e u heq drodhë që teperojnë nga tryeza, krunde, elp.

Rreth perqark oteptsë kemi kopetin. Atje bahaj ka mbjellë qepë, lakra, fasule. Kopeti ceta petjellë me garë që të mos hyjnë kafeçt e huaja. Kur s'kemi mesim, bahaj më ve mua dhe t' im vella që të tharim, të prashtim dhe t' ujitim kopetin. Edhe unë gëzohem që i ndih t' im eti. Edhe im atë më perkëdhel dhe gëzohetë duke parë që punoj.

Perpara dheres' së oteptsë kemi dhe lule; bozilokun e kemi në poçe. Trendafilçt çelin në verë. Backë me memen dhe me motren i qikojmë dhe i kujdesim lulet.

Oteptja.

Oteptë godhenë në gurrë dhe me dhoga. Gurrët i lidhim me gelqere dhe në rerë edhe keetú ngrehim murete.

Oteptja ceta mbuluarë me pulas; pulasit i dhemi edhe çatí. Pulasi kà drasa a qeramidhe. Drasatë janë pej gurri të flaskat. Qeramidhetë behenë pej balte së pjekurë në furë.

Oteptja brenda ceta ndarë ner oda. Odatë kanë tavan persiper. Në mur janë dritaretë që na japin dritë; kur çelim gelqenë hyn ér' e qeruarë brenda dhe del ér' e fetlqurë. Odatë janë të ctruara me dhoga.

Afrë otepis' ceta quarl dhe patosi ku rrinë lopet.

qete, kuaqte ðe gomaret. Këtó kafee na eerbejne per punc eðe per ueqim. Kalit i heðim kaete ðe san brenda ne graet. *San* i ðemi barit te ðate.

Quari ðe patosi nuke jane te etruare me ðoga, po kane truaà. Ka eðe eume etepi te varfera ne te cilat ndeqesit rrinc mi truaà.

Ne dimer ndezim zjar ne vatre ðe etrojme velenza.

Per te ndequre kemi fronete; mbremanet une nesimin ç bej mi tryezet. Tryezes i ðemi ðe mesàe. Mi tryezet eete vene ðe àamba; atje hame darken ðe dreken; mi të etrojme napene. Γελεn e hame brenda ne limba, me huge ðe me sfurk.

Majes' se pulasit i ðemi kulin; kulmin e mbajne trarete ðe traret' i bejne pej lisavet te gate ðe te drejte.

Meti ðe plaku.

Ue dite parvere djemte po losnin ane peatit. Ie ne luaš i pere me bar te gelbere. Drure te eume ðe te mbeðen isin si ne pyà i vogele ane luaðit: blí, rrap, fraxer, ekoze ðe ca dueqe te veqele. Koha ie fort e bukure ðe djemte lonin e difrenin. Γiðe po briðnin e po qesnin: askue nuke bente marrezí, as priete lodren.

Meti me ne ðike te vogele qe i kie bler' i ati, preu ne bisk eelgu ðe beri ne fyeà te vogel. Fyeài zhaviti eume djemte se ferexitte fort bukure, ðe te tere deene te bejn' nga ne.

Po ná se m' ane tjatre plaku Mane po zbret nga kodra. Maneja cete më teper se gaetäjet vjeçlearat i ka te barda dobore ãe statin e ka te kerrusur. Tani cet' i ngarkuare me ekarpa, se qe me nate kie vajture per dru.

Plaku mezi ecen, djers i kuĵon baĵet. Duke peteture ne ekop erdi per afre vendit qe lonin djemte, u-petet me ne gurr te mad, leoj barrene ãe da:

—Kam ne tok ud' akoma; ede jam loĵur' e keputure!

Metit, qe ka zemre te mire. I erd keq per plakne. La fyelin, la lodren de i vate prane Manese. Plaku drut i kie lenc prapa; Meti i ndau me dy pjese.

—Ketó te rendat do t' i epie une per me etepi, i da plakut.

Maneja u-malengye nga kjo miresi e djalit, po Meti kie ne gezim te mal ne zemre se i ndihu ne plaku te dobete.

Plaku ãe vdekja.

Ile plak i ãigur me dru ngarkuar,
Buze qe vripe kiele qendruar,
Fort ĩole loĵur, keputur jele,
Se qe ume merzitur,
E fare zverdilur,
Se gé ne jete i pori s' kiele.

I erës nc ment za kielz hequr,
Sa ic mundnar, sa qc perpjekur!
—Ah! un' i mjerï, ña, dua tc vdes!
Ec s' deci më ic rrnahc,
Dec jelen tà harronic.
Oz: — Prs ketaj, unc ç' do tc pres!

—O vdekje! dërrì! pse s' mc merr mua?
Vdekju i doli nga qc pcrrua.
Oz: — Pse nc dërre me zë tc pallc?
— Jokc, ña plaku, jokc,
Tc nc ngrcc harrcn pakc!„
Ëdc po rrinte me pak tc ngrinc.

Nuim Fraseri

Lejleket ãe deλendyeetc.

Kur ekon dimeri ãe vinc ditet e vakura ahere ãemi se na erdi parvera. Parvera cetc etin' e par' e motit. Moti ndahetc nc katrc elina: parvera, vera, vjesta, dimeri.

Nc parverc loha zc e ngrohetc, druret çelin geil ãe lule, fletet gelberojnc. Te tre muajt e parveresc janc: Marsi, Prilli, Maji.

Nc parverc na vinc ãe deλendyeet e lejleket. Deλendyeeja ben folenc nenë strehc tc etepisc ãe nc kenda tc murevet. Oikoni se qyc po spjenc copera kaobc, degeza tc vogela, balle ãe les me qep

tɛ tyre. Me kɛtó lɛndɛ dɛλɛndyeetɛ bɛjnɛ folen' ɛ tyre, si mjeeteri qɛ godit etɛpinɛ.

Lɛjleku ngroh folenɛ mi oχakun ɛ etɛpisɛ ðɛ mi lisat ɛ lartɛ. Lɛjleku mbleð vetem ekarpa ðe ben, ŋɛ fole tɛ maðe.

Folete janɛ etɛpizat ɛ dɛλɛndyeevet. Okaba ben çerðe; ðelpera ron nɛ etrolkɛ; qenil i kemi bɛrɛ ŋɛ bulok afrɛ dɛrɛsɛ.

Lejleku ðe dɛλɛndyeeja na vin' nɛ parvers ɛ janɛ zoq qɛ duanɛ tɛ ngrohiet. Kur qaset dimɛri kɛta zoq bɛhɛnɛ tufɛ tufɛ ðe ikin ɛ na lerɛ. Ahere lejlekɛt ðe dɛλɛndyeetɛ fluturojn' nga juga ðe ven' n' Afrikɛ. Ka eðe eumɛ zoq tɛ tjerɛ qɛ vin' ɛ ekojnɛ si lejlekɛt ðe dɛλɛndyeetɛ.

Rrosat ðe patat ɛ egɛra jetojn' nɛ vende tɛ ftoht' tɛ veriut; po kur zɛ ɛ ben eumɛ ftohtɛ atje ahere ŋɛn nɛ vendet tɛnɛ.

Vendet e ftohtɛ tɛ veriut.

Oaŋɛ sɛ rosat ɛ egɛra rojn' nɛ vende tɛ ftohtɛ nɛ veri. Me tɛ vertet ɛ oohim se eðe era qɛ fryn nga veriu eot'ɛ ftohtɛ.

Nɛ marçim uðe tɛ gatɛ nga veriu, si tɛ ekojnɛ tɛ ter Ruslnɛ, do t' i afrohemi ŋɛ vendi qɛ rri gjðeŋɛ i ngrirɛ. Atje eðe ðeu, eðe deti janɛ tɛr monɛ mbuluarɛ me akuλ. Ky vent cetɛ ay qɛ i ðemi *poi' i veriut*.

Nɛ pol tɛ veriut djɛλi ngroh eum' mɛ pakɛ sɛ

ketú. Atje gatesí e ditevet ãe të netevet ndryeon fort më eume se në vendet tãne. Në viset tãne nata behete per me 15 or' e gatë, po afrë poievet nata zgatete 20 ore ãe më tepre. Dieki sa pa lindure mirë zë e perendon. Po fare në pol dieki s' lint fare në dimer, ãe nata nban disa muaj, eãe ben giãenë erret.

Sikunder që netet janë fort të gata në dimer actú ãe në verë zgaten ditet. Ahere dieki sa pa perenduare mirë, lint perseri, ãe në pol fare nukë perendon dieki ter naten, eãe disa muaj me radë ben giãenë dite. Po dieki nuke ngroh se ekon afrë orizonit. (*Orizoni* eshtë vendi ku në dukete se piqete ãeu me qiellin).

Afrë polit të veriut gendene vendet e veriut t' Evropesë, t' Asisë ãe t' Amerikesë. N' ata vise të ftohte rojnë kombetë Lapon ãe Eskimo.

Laponet d' Eskimoqtë janë të mveshure me lekure de rrine brendà në kasolle të vogela të bera me copa akull. Kanë saja që i heqin qentë a dreret. Sajat janë pej ãoge, ãe dreret që rojn' në vendet e veriut quhenë *ren*. Tek rojnë Laponet ãe Eskimoqtë nuk' ka eume birrë: nga druret vetem breãi ron në të ftohte. Nga kafshet veç renit ãe qenit, atje ron eãe ariu i bardë, m' i madh e m' i tmerushse ariu yne.

Laponet ãe Eskimoqtë ushqehenë me qumesht reni, me mish ariu ãe me pieqe.

Vendet e ngrohte të jugese.

Nga juga fryn er' e ngrohtë, atje ben më ngrohtë se ne vendet tanë.

Po që t' ecim udë të madhe nga juga do t' arrijmë n' Afrikë. Ca më poshtë do të gejmë vise më të nxehtë, vise të pervëluarë, ekretetira të mbuluara me rërë që djek si opuzë. Ata vende jan' nenë vijet që i thonë *ekuator*.

Në vendet nenë ekuatorin dielli ne dreke është fare ni kokë të njerit. Atje nata dhe dita janë gjithnjë të pa ndëruara: edhe në verë, edhe në dimër koha est' e ngrohtë dhe nata me dhen janë baras, do-me-dhenë nga 12 orë të natës.

Në vendet e nxehtë t' Afrikësë njerëzit janë me cipë të zezë. Atyreve u thonë *negro*. Negrotë kanë lesh e kokësë posi lesh e dhenet ruhë; buzët i kanë të trasha dhe hundënë të shypurë; në këtyre njeresve u thëmi arapë, po kjo fjalë s' est' e drejtë, se arapët janë të bardhë si ne.

N' Afrikë pësë vendet s' janë ekretetira të mbuluara më rërë. Së ekojmë vendin e ekrete, më poshtë Sudanit, gejmë vende të mbuluarë me drurë, të ujiturë me lumenj të mbëdhenj. Qirrat e eumë dhe të ngrohtët e ieper ueqejnë bimetë dhe ngalin pyje të dendurë. Atje ellë barishtorat tona behenë si drurë të mbëdhenj.

Brenda n' ata pyje rojnë kafshë të ndryeme që s' i kemi pare kurrë këtú. Atje ron luani (asâani),

fill, hipopotami, krokodili, deveja, gerperinj' e mbeðenj, majmunete.

Negrote ecin lakuriq de s' dine te bejne etepi, po rojn' ne kasole pej degne e pej kashe. Nga qytetërimi Negrote janë eunë pas. Ka ðë disa popuj pej negrovet që hanë edhe mish njerin.

Djali ðe e varfëra.

Hili ceta fort i kujdesuna në punët e tija. Libratë ðe defteret i mbaŋ gjëlenje të pastra, mësimet i bën me kohë, punon me regulë, s' humbet kurrë gjë. Duarte ðe robat e tija i ka gjëlenje të harda ðe të pa pelyrura, se Hili ka kujdes ðë as fëlliqeta as çqyhetë.

Duke parë se i biri ceta kaq' i urtë ðe i mirë babaj i Hilit i ða nje grosh. Të nesërmet djali tek vente ne shkollë po mëjtohet me vethe të tija:

—Më ðjetës do të ble ate topin' e kuq që cet bakalli ðe me të tre ðjeteset që më mbesin do të ble sesqer, karta....

Po ná se ku n' ane t' udhës e gora Tata kle ndërsuar e po lipente. Tata ceta plake, ceta cum' e varfërë, nuk cet' e ecndosë ðë ka dy mbesa të vogla që u ka vdekur i ati. Pandaj Tata po lipen, se ka nevoje ðë nuke punon dot.

—Ná, Tatë, merr këtë grosh. Sot má ða babaj.

Hili vajti në shkollë m' i gëzuarë se kurdohere, se kie bërë një punë të mirë.

Gjeqesta vete m' i madh' i turpevet.

Mos gjeqeni kurre, djem. Shoni gjithnje te vertetene. Edhe ne bofsi no ne faj mos kerkoni ta pershi me gjeqesore, po defteni te vertetene.

Keta do t' u rrefej ne ngarje te vertete:

Ferge Vasingtoni vete ne qeri i madh i Amerikese. Emr' i tij zihete ngoje me nder, sikunder qe ka hije per emrin e ne qeriu qe i ka bere derbime te mbedhej memedheut.

Babaj i Vasingtonit kie mbjelle ne kopet dy drure te bukure dhe i e'konte me kujdes te madh. Me dite Ferge — se ahere ie i vogele — geti ne sepate dhe per te lojture zuri te prese druret e tet, po dikuse qe i ati i kie me age dasuri.

Babaj kur erdh mbremanet dhe pa druret te prere, u-zemerua teper, dhe te bire dhe i tha:

—Ferge, dua-me, kus m' i preu keta drure, se tani do ta ze ta rah aseta si duhete.

Ferge e pa qe i ati ie ne zemerim te madh, po nuke deshi edhe te gjeje.

—Me ndje fajin, baba, se un' i preva drurete, nuke dita ç' bera!

Babaj i Vasingtonit hapi krahet, mori te bire d' e puthi:

—T'a durova, biro, se me dhe te vertetene. Dij-e paskutaj se e verteta vete m' i madh i virtutevet; gjeqesta m' i madh i turpevet. Kjo ngarje te te mbese ne mendje kurdohere.

Puna e nderon njerinε.

Nε paλat tε njε mbreti njε piktor po bente piktime. Mbreti dε tε paret e ctatit ieinε mbledure dε cikonin me çudí tε madε fyturat e bukura qε po dilnin nga furc' e artistit. Po piktori ynε kis hipure mε njε ekaλε qε tundes pake. Mbreti i dа njerit pej atyreve qε kie pranε qε tε mbaje pake ekaλεnε. Po ky ie njε nga femijet e mbεda tε ctatit, ie njeri maдcetor dε beri sikur s' dcpoj. Mbreti vajti dε mbajti vetε ekaλεnε, eдe dа:

Zotrote mburεs qε je fisnik dε tε vjen rendε tε mbas ekaλεn e njε piktori. Po haron, or Zot se unε kur tε dua me njε urder munt tε rrit njε qint zoterinj me njε dite; po artiste ;ε mbeдenj si ky piktor eдe. Perendija vetε mε njε qint vjet mezi nxjer njε!

Kjo ngarje na tregon qε njeriu s' duhet tε mburrete me fisin dε me lindjen' e tij. Le tε jetε babaj ynε i madi dε fisnik sa tε dojε, vetem puna jonε munt tε na nderoje dε tε na rritinj neve.

Dervicí.

Ише i varfεrε dervie po ekonte uдεs, kur njε njeri i paturε dε i fuqiemε morri njε gurr dε i ra. Dervicí nukε nxori zenε, po u-anj, morri gurrε ά' e vuri nε xep.

Ca kohe mε pastaj prap' ay dervie oeh njε di-

tɛ sɛ ʒandaret kanɛ zɛnɛ ŋɛ ŋeri ðe po e epien nɛ burk. Dervieˈ u-qas, ŋohu sɛ ie ay ŋeri qˈ e kiɢ godituɾ ne guɾɾ. Me vɾap kaλi doɾenˈ nɛ ʒep ðe nxoɾi guɾɾˈ e vogelɛ qˈ e mbante giðeŋɛ me vethe. U-bɛ gatí tˈ i binte, po peɾŋehere qendɾoj:

—Kuɾ ie i foɾtɛ nukˈ i ɾaɛc se pata fɾike; sot qˈ este pa fuqí ðe i liðuɾɛ ceɾɛ tuɾp ðe mekatɛ tá godit.

Eðe e flaku poste.

Robat tona.

Mbani tɛ pastɾa ɾobat ðe mos i gɾisni. Sa tˈ ini më tɛ nvesuɾɛ pastɾɛ, aqɛ më tepeɾ do tˈ u dojɛ bɛ-ta. Djalin e fɛλiquɾɛ sˈ e do kuɾɾkue.

A e dini më sa mundim behen ató ɾoba?

Mi tɾup kemi kemieen. Kemica behet pɛj pɛl-huɾɛ tɛ pambukte a tɛ liŋtɛ. Pambuku ceteɛ ŋɛ pɛ-me si mòλɛ e ŋɛ bime sɛ vogelɛ. Kjo pemɛ ceteɛ plot fije pambuku, tɛ baɾðɛ si dɛboɾɛ. Liɾi ceteɛ ŋɛ bimɛ me lule tɛ bukuɾa. Fijet e liɾit dalin duke ɾe-huɾɛ.

Liɾi ðe pambuku tjeɾet e bchetɛ fije; fijete en-deɾɛ ðe behenɛ pɛlhuɾɛ. Kemieevet tɛ hoλa u ðo-nɛ ðe liŋɛ.

ɾobat e siperme janɛ pɛj leei. Leeiɲ na e ja-pin ðente, ðite. Ca ðen e kanɛ leeiɲ tɛ butɛ: aty-ɾeve u ðemi ɾuðe. Leeˈ i ðiɾtɛ ceteɛ mˈ i aeper ðe

m' i trasc. Janc ca ðen qc quheac *merinos* ðe kanc leein tc butc ðe tc hoìc si mendafc.

Mendafein e ben qc krimp. Krimb' i mendafeit del nga vezet e qc fluture. Kjo flutur' eetc si e zeze ðe ben vezc a farc. Farat e asaj fluture rrinc disa musaj pasdaj dalin krimba tc vepelc. Keta krimba i ueqejm' me fletc mani; krimbatc rritenc nxjerinc fije mendafei ðe zen' e peljelin peikenc: krimbi mbetet brenda nc peikct.

Peiken' e venc n' aje tc nxehtc de ẏdreĩin mendafein q' eetc mi tĕ. Eðe me mendafe bejnc ketó pelhurc kaqc tc bukura, me gyrc aqc tc çkelqyera.

Nc e lençim peikenc, pas paku ditcc çpohetc qc vrimc ðe del soje qc fluture. Kjo eetc flutur' e mendafeit qc ben vezet e vogela.

Tc ndcruaret e krimbit nc peikc ðe nc flutur quhetc çperformim, do-me-ðenc tc ndcruaret e formesc.

Krimbatc ðe mizatc.

Çperformimet e krimbit tc mendafeit ngajnc ðe nc flufurat e nc mizat e tjera.

Fide ketó flutura tc bukura qc fluturojnc lule mi lule, gjðe ketó miza qc rojtin, bejnc vezc tc vogela, si farat e mendafeit. Nga farat e tyre dalin krimba tc vegel ðe vjeme. Vjemet e ecntuara qc na hanc lakrat ðe fletet e na prlein drurete, janc krimbat e fluturavet ðe tc mizavet. Nc degat e eu-

nε drurεvε dε mẽ tεpεrε tε brεdavεt, εohim ca kεmisa si tε merimagesε. Kετό kemisε dε vjernet e krimbatε duanε mbledurε se u-bejnε dem drurεvet dε birεvet.

Zoqt' e vegelε, fluturaku, bilbili, dεlendyeeja dε εoqt e tjerε, hanε krimbatε dε i ndihinε njeriut. Ne mbret ηε herε vuri ηeres qε tε vrasin zoqt' e vegεl nε kopet tε tij, se i hanin qereite. Krdεr i mbretit u-mbarua po ate mot kaqε eunε vjenε u-çfaqn' nε kopet, sa nuke lan' as ηε qerεi tε pelε.

Edε krimbatε qε gendenε brendε nε penε a nε djadε, nga faret e mizavet kanε dalε. Nga keta krimba prapε miza dο tε dalinε.

E kini degjuarε se miz e zezε vetε dε petyn misin. Kjo petynε s' cetε pẽ tjatrε perveç se vezet qε leεon miza. Pas pak kohe nga vezet dalin krimba tε bardε; aherε dεmi sε u-krimp miei.

Patε ηε miz' e madε qε i dεmi vizε; kjo cetε sa brumbuli, me krahε tε forte dε tε çkelqyerε. Vizenε eunε herε e lidin djemtε pej mezi, e dredin penε dε ajo nxjer ηε zε. Viza ka ηε krimp tε madε e tε bardε: ky krimp ron brenda nε toke dε u bεn eunε dem rreηevet tε drurevet.

Aetú sikander qε krimb' i mendafeit behetε peike para se tε çperformohetε nε flutur, aetú dε pidε krimbat e tjerε, mẽ parε se tε beherε flutur a mizε, rrinε ca kohe si tε ngrirε.

Do punuarɛ me durim.

Gurri kiɛ nděŋurɛ pɛrpara dɛrɛsɛ, mɛ librɛ nɛ dorɛ. Kiɛ fytyrɛn tɛ vrɛŋturɛ ăɛ po mɛjtohvɛ.

— Ç' kɛ, biro, qɛ je mɛrzifurɛ? ɛ pyɛti mɛma.

— Kam ŋɛ mɛsim pɛr tɛ bɛrɛ ăɛ nuk' ɛ mɛsoj dot. Nɛsɛr mɛsoŋɛsi do mɛ zɛmɛrohɛtɛ ăɛ djɛmt do tɛ qɛɛin mɛ mua!

— Po psɛ, Gurr, nuk' ɛ nxɛ mɛsimin?

— Ɛɛtɛ ɛum' i rɛndɛ, mɛmɛ; duɔ tă nxɛ po nukɛ munt. Ɔoket ɛ mij do tɛ taxɛn · nɛsɛr, ăɛ do tɛ mɛ ărrɛsin pɛrtɔɛ, sikundɛr qɛ kan zakonɛ.

Mɛma ɛikoj tɛ birɛ ăɛ i ɛrdi kɛq. Pastaj pa ŋɛ brɛɛkɛ qɛ po ɛkontɛ atjɛ pɛrpura.

— Ɔikɔ kɛtɛ brɛɛkɛ, Gurr. A ɛ ɛɛh sa ɛɛɛn mɛ gadalɛ? Mɛ gjăɛ kɛtɛ do t' arrijɛ nɛ vɛnt tɛ saj; ɛkon mɛ çapɛ tɛ vɛpɛl po nukɛ qɛndron fărɛ; nukɛ ɛikon as mɛ tɛ mɛnɲɛr as mɛ tɛ djăătɛ. Punó si kjɔ kafɛr ăɛ mos u-mɛrzit. Mɛsó mɛ gadalɛ, po mɛsó pa qɛndruarɛ!

Gurri mɛ tɛ vɛrtɛt bɛri si i kɛɛilăoj ɛ ɛma, zuri ăɛ mɛsoj mɛsimin ŋga pak' ɛ ŋga pakɛ. Tɛ nɛsɛrmɛn, ŋɛ ɛkolăɛ, mɛsoŋɛsi pyɛti mɛ răăɛ gjăɛ djɛmtɛ. Kur ɛră răăa tɛ Gurri gjăɛ ɛkolăarɛtɛ zunɛ tɛ qɛɛin, sɛ ɛ dinin ç' ɛɛɛɛ pɛrtɔɛ. Po Gurri ɛ kiɛ mɛsuarɛ fort bukurɛ.

— Bravo, Gurr, ăa mɛsoŋɛsi. Ti ɛ paskɛ nxɛɛnɛ mɛ mirɛ sɛ ŋga tɛ gjăɛ. Ty do tɛ tă jap çɛmimin qɛ klɛa prɛmtuarɛ. Po ăua-mɛ qyɛ ɛ nxurɛ kaqɛ mirɛ?

— Mora ombël nga breeka, zot, ða Gurri, ðe tregoj kesïàen qe i kie ðene mema.

— Fort bukure bere, ða mesonjesi. Nε doni, djem, qε tε mbaroni punen, mos u-merzitni kurre. Punoni me durim e pa qendruarε, ðe piðεnε do t' arriat ðe do tε kini bere punε tε pastrε.

Mema ð' e bija.

Luleja eete ηε çup' e urtε, neate vjeç. Ka dy vjet qε po vete nε mesonjetore, dεεke me tε vëlanε, Metin. Po Meti eete nj' i mall ðe tε motren e epie ger tε der' e ekoïes' se çupevet. Mbrεmanet prapε backe kδehenε.

Luleja meson ðe kendon me deeirε tε maðe.

Pas darke e ema rri afrε driese ðe tjerr. Luleja ka ndεηur ane tryezese ðe kendon librenε. Kendon me zë tε larte qε tε dεgoje ð' e ema.

E ema meson emnε gerra nga kendimet e Lulesε, po eðe çupa meson peralla tε bukura nga e ema.

E em' e Lulesε nukε di tε kendoje, se kur ie e vogele s' kïein zεu' akoma tε mesojnε eqip. Tani eete fort e kenaqurε qε e bija kendon kaqε mirε, ðe gezohete duke dεguarε kendimε nε guhet eqip. Mema eeh tε bijen q' eete kaq' e mirε ðe kaq' e urtε, ðe i dukete vetli e saj e lumturε. Se eðe djalin, Metin, e ka t' urtε ðe me vetija tε mirε.

Luleja i ndih s' emesε ðe nε punε tε etepisε.

Punet e vogela qe e porosit e ema i ben me kujdes te mad de duke gezuare.

Babaj punon ter ditene. Mbremanet vjen i lodur e i keputure, po duke pare femijen kaqe te mire edhe ay e ndjen vethen' e tij fatbardhe, dhe i falet Zotit nga kjo lumturi, dhe hanon gjithe mundimete qe heq.

Çinezi dhe gurret e paçmuare.

Ne nga te pasurit e Çinit po shtitte nje dite dhe kishe nveeure ca roba ku kishe qepure nje tok gurre te paçmuare, me vlefte eumc te madhe. Gurret leshonin ekendija dhe i pasuri ishe madhestor e i kenaqure.

Ne i urte i varfere j' u-qas Çinezit, i elkoj gurrete me verejtje te madhe, vcetroj dhe te zon' e tyre nga koka e ne kembe pastaj j'u-fal nderit duk' e ngatjetuare per gurret e bukure.

—Po unc s' t' i daee ty! i dha Çinezi i habiture.

—E di qe nuke m' i dhe, u-pergjig i urti, po me dhe leje qe t'i veetroj, edhe kjo me maston, se edhe zotrote s' ke no nje fitim me te madh pej tyre.

Gurret e paçmuare.

Gurret e paçmuare jane diamanti (xevahiri), zymryti, jakuti, firuzeja, etj. Tide keta gurre dalin nga dheu.

Gurret e paçmuare çkelqejne fort eumc; po per

të marrë këtë çkëlqim ëtë nevojë që t'i presim ëe t'i bëjmë faqe-faqe. Kur janë të pa gëndurë, gurrë e paçmuarë dukenë si copa qelqe.

Diamanti që çkelqen më teper se nga të tërë, nuk' ëstë që tjatrë përveç se në ëngjëll i qelqësuarë. Në e heëeim në zjar, diamanti digetë si në copë ëngjëll.

Diamanti ëstë ëe eum' i fortë, m' i fort i gjëë trupavet; pandaj perdoretë për të prerë qelqetë.

Perçollaku eëe Breeka.

Perçollaku la fëmijën,
Eëë u-hoë pertej vijën,
Atë kohë ra ai eumë,
Vija u-bë posi lumë;
Ba e ëa e më s' hiëej dot,
Se vija qe mbuëurë plot.
— Bobó! ëa, i mjeri unë.
Ç' më get kjo e maëe punë,
Qyo u-ndoëë i mahnitur,
E dolla për të zbavitur!.
Perçollaku po mendohej,
Po driëej e po rrotullohej,
Breeka më në dasmë vinte
Be eumë të mira spinte,
Perçollakut afër i ekoj,
Punën' e ti e kupëtoj.

Si e pa qe qante me lot,
Se nga vija po s' hiĕej dot,
I ða: — Pse qan si çilimiu?
— Pa eih, i ða, ç' me beri eiu!
Kue e di femija ç' me heq
Mbene te ekrete e jane keq!„
Breeka i ða: — Jake, im zoe,
Te te heđ une se di not!„
Me krah e hoði eđe ekoj,
E eiu mê tepere etrengoj.
Breeka ekonte đe degonte
Qe kerkonte tá kafeonte.
I ða: — More zot' i mire,
Une s' bera te pahire!
Femijen do te tá epeton
Se zêmerne te tá gezon;
Ti pse kerkon te me đumboqç?
Mireberesin do helmoqç?
Nuk' e di ti, o i pore,
Se une te kam ne dore!
E, po tanidi ç' me đua?
Te te heđ mun' ne perrua?„
— Te lutem! i ða perçoÀaku
Eđe i pat ngrine gaku.
„ Pândaj bota me eet' armik,
Se e kam epirtine te lik,
Eđe mire te me bejne
Prape te liga do gejne!„

Breeka me qafë s' e morri,
Po pertej lumen e nxori,
I ða:—Une t' undoðçe mik
Sa do q' e ke epërtin te lik;
Mua me epetoj aamari,
Po ti do vdeç nga nakari..

Naim Fraeri

Beu na ueqen.

Djemte qe dit i kie marre mesoqesi de i kie nxjere per te eetiture: Gurri, Meti, Rrapua, Hili, giðe djemt' e reetese jane rrotuà mesoqesit. Mesoqesi i do eume ketá djem t' urtë, se kendojne mire ne ekolë ðe s' i dalin nga fjal' e tij.

Duaàe jaet peatit. Tani etepitt kisine mbeture prapa ðe djemt' eenin ne mes t' aravet. Babaj i Gurrit kie marre parmendene ðe po leronte. Qet' e eendoee hiqnin zgeöen; bujku i ngitte qete me hosten de pluari ngrinte plisate.

—Te giðeve ðeu na ueqen, djemt' e mij, ða mesoqesi. Fide bimete qe hame, driðe, pene, fare, nga ðeu dalin. Eðe kafeete, ðente, ðite, lopete qe ðerrim e i hame, me bar te ðeut ueqehene. Do-jeni ðene, djem, se ðeu na ueqen. Punoni mire kete toke te zeze, se ket' e bekuare. Nderoni bujkun de punen' e tij, se bujku na ueqen e na zbukuron ðene.

Eðe u tregonte djemet si lerohet ara, si mbiàete fara, si korrete. U numuroj giß almietate: par-

mendene, eatene, lopatene, ãiqele, branen, kosen, draperin....

Nga ãeu dalin eãe giãe metalete qe eohim e qe perdorim: hekuri, rama, plumbi, ergendi, floriri, kaλaji. Keta metale jane te perzjere me balte ãe me trupa te tjere, kur dalin nga ãeu. Pandaj eete nevoje qe te treten e te kuλohene, mẽ pare.

Metalete pastrohene e kuλohen ne furra te mbeãa. Atje hekuri tretete me ãengiλ. Ãengiλi i merr trupat e huaj nga kend' e hekurit ãe metali behet i ijeette. Nga hekuri behet çelniku q' eete m' i forte ãe m' i endoee se nga hekuri.

Floriri pendet i ijeete ne ãet; ky metal i vjejture pendet mẽ eume brenda ne rere te luneqet; reren e lajne me uje, brenda ne govata ãe coperat flori mbeten ne lunt, se jane mẽ te renda. Flori sikundre qe pendet ne rere, pendet eãe ne gurret brenda, ne ekembeq pej gurr zjari.

Poçete, qelqeja.

Ne qofte se metalet e ãeut na hyjne eume ne pune, eãe faret e ndryeme te baltese na eerbejne me ne tok gerra.

Balten e kini vene re se nuk' eete piãeqe qe fare. Eete qe balte qe ka eume rere, tjatre ka eume gelqere ãe tjatra ka eume gine. Tok' e mire per bujqesine eet' ajo qe ka te tri faret e ketyre bal-

tave: ahere ðeu ɛɛtɛ pɛλor ðe bimɛtɛ prondítin mirɛ.

Balta ginɛ na hyn nɛ punɛ pɛr tɛ lyerɛ muzetɛ ðe vatrenɛ. Me kɛtɛ baltɛ bejnɛ ðe ponicatɛ, poçetɛ, stamnatɛ, qypetɛ.

A e kini parɛ, djem, qyo bebenɛ stamnatɛ ðe qypetɛ? Kini parɛ se qyo e verɛ plisin baltɛ mi nɛ rotɛ qɛ kðehetɛ, ðe qyo punónqesi e ndreq ðe i ep formɛnɛ qɛ do?.

Fiðɛ ginatɛ s' janɛ tɛ kuqe. Janɛ ca baltɛ ginɛ qɛ janɛ tɛ barða e tɛ hoλa. Me ketó baltɛ bejnɛ enɛt e mira, limba, finxanɛ, vazo etj.

Qelqeja qɛ dimɛ, behetɛ pɛj rere ðe pɛj sode. Reresɛ i ðonɛ ðe *eur e zur*. Soda ɛɛtɛ nɛ fare kripe qɛ del nga ðeu. Duke zjerɛ sodɛ ðe rerɛ baekɛ, çfaqetɛ nɛ lenk qɛ ngrin ðe behetɛ qelqe. Qelqen' e tretur' e marrim maje nɛ fyti tɛ hekurti ðe i fryjnɛ me goje ng' ana tjatrɛ: ahere qelqeja fryhetɛ ðe merr formɛnɛ qɛ duamɛ.

Soda na hyn nɛ punɛ ðe pɛr tɛ larɛ tecat tona se i zbard robat ðe u nxjer nολatɛ. Tek s' ka sodɛ robat i lajnɛ me finɛ, se eðɛ hiri ka sodɛ brenda.

Fyellı.

Ne mbreti nga te moçmet i kicinc ðenc se eumc gerra te vjejtura qe kicinc humbure nga ðesori i kie vjedure ruajtes' i ðesorit. Ky ruajtes kis qene qe bari ne djaleri te tij, po mbreti e kie marre, e kie ngrifure ne ekalc ð' e kie quajtur ruajtes ne ðesor te mbreterise.

Per t' u-siguruarc nga ky kalzim, mbreti vete qe dite ne ctepi te ruajtesit te ðesorit ðe kerkon te eohe ndeqtjen' e tij. Ruajtesi me nder te mâ i defteu te giða te ndarat, qe nga qe, Ne funt arrijne me qe ode nené ðet, mbyâure me qe port te hekurte: atje i kisinc ðenc mbretit qe peihte ruajtesi plaçkat e vjedura nga ðesori. Po kur u-çel porta mbreti u-çudit, se n' ate ode s' kie perveç se mure te çveçure, qe tryeze pej ðoge; ðe mi tryezet kie qe fyell ðe qe krabc beriu.

Ruajtes' i ðesorit ða:

—Kur iea i vogel iea bari, ðe ruanja ðente ne peat. Po ti, o mbret, me morre ne paðat, me rrite, ðe me solle ne kete ekalc te larte. Me giðe kete, çdo dite, nga qe ore mbyllem ne kete ode, i bie fyellit ðe kujtoj kohen e ekuare. Le-me te kðehem prape ne peat, se atje iea n' i lumture!

Mbreti u-turperua nga dyelmi qe kis pature te besnikesi e ruajtesit ðe q' até dite e nderoj ð' e deci më tepere.

Filipi ðe Antigoni.

Filipi, babaj i Aleksandrit tɛ maðˌ is mbret i Maqedonisɛ më tepɛr sɛ 22 ɛekɛλa më parɛ. Filipi is mɛ emɛr pɛr mirɛsinɛ ðe pɛr drejtesin' ɛ tij.

Hɛ ditɛ Filipit ven' ɛ i ðonɛ sɛ Nikanori, ŋɛ nga tɛ parɛt ɛ tij, flet kundrɛ ðe po ɛ ɛan. Filipit i erð rendɛ, sɛ Nikanorin ɛ ŋihte pɛr ŋeri tɛ nderçim ðe ɛunɛ tɛ zoti.—Po dal tɛ ɛoh, ða Filipi, tɛ kupɛtoj vaλɛ ç' faj i kam?

Eðe mɛ tɛ vertet pyeti, kupɛtoj sɛ, pa daeurɛ, Nikanorit i is bɛrɛ ŋɛ padrejtesí ɛ maðe nga an' ɛ mbretit. Filipi ɛ ndreqi tɛ mɛtɛn, Nikanorit j' u-bɛ zɛmra ðe miqesi ɛ vjetrɛ u-ŋgλ prapɛ.

***

Antigoni, ŋɛ nga tɛ parɛt ŋ' uɛtɛri t' Aleksandrit tɛ maðˌ dɛgoj ŋɛ ditɛ dy uɛtarɛ qɛ po flisnin kundrɛ tij ðe po i kritikonin sjelλjɛnɛ, pɛrpara tendɛsɛ qɛ rrinte vetɛ: Antigoni ɛ mbajti vethɛnɛ, u-qas ne uɛtarɛt ðe u ða:

—Nɛ doni qɛ tɛ mɛ qɛrtoni, hiqni ca më tutje qɛ mos u dɛgoj unɛ!

Ketó tɛ dy ŋparje na tregojnɛ ðe na mɛsojnɛ sɛ qeriu s' duhetɛ tɛ rrembehetɛ kur dɛgon sɛ flitetɛ kundrɛ tij; po duhetɛ qɛ tɛ kerkojmɛ ðe tɛ gejmɛ fajet tánɛ; vetɛm ahere munt qɛ tɛ ndreqim tɛ mɛtat tona ðe tɛ behemi pɛr tɛ levduarɛ pej giðɛ bote.

Kujdesi e mban etepinc.

Ile njeriu puna s' i vente fare mbarc. Otcpija ie rremuje, çdo pc vente dem, te hoλate s' i kisinc duk, pet e paλa i ngordnin. Prieto eumc te hoλa, po pê per te qenc s' kiete. Qahce eumc nga kjo myzyrc, u-mejtua eumc qe te pente no nc ecrim, po te gida kot.

U-ngre de vajti te nc mik plak, eum' i diturc de teper i urtc.

—Kam ardurc te te kerkoj nc kceiλc, i dotc njeriu ync de i tregon ekakun e pjekjesc.

Plaku e degoj per nc funt, ja kupetoj mirc haλc. U-ngrit, nxori nc kutí te madc nga arka de jà pru perpara:

—Mem kete kutí te kyçurc: cetc me mapí. Te ngrihes nc javc me radc çpejt nc menges de tà epies me çdo çip, me çdo ode te etcpisc. Kjo kutí do te te ecsoje te gida te kcqijatc.

Aetú sí i da plaku, aetú beri miku ync. Duke epenc kutinc, e pa sa rremuje ie çdo pê, e kupetoj sa liket punonin ecrbetoret de ecrbetoretc, sa deme behcein. I zot' i etepisc duke parc ketó gerra epte urdere, rrinte vete nc kembc de vinte nc reguλ etcpinc. Ditet e pastajme vuri re se etcpija po mbahcs mê mirc, çdo gê zuri qe tà geje nc vent, brenda de jaetc tani ie mê pastrc: se ecrbetoret' e dinin qe do veje de te eikoje i zoti.

Pas nc jave u-kdye te plaku, i gezuarc de i lumturc.

—Kuti e zotrisate nε εpetoj etεpinε, tà kam hua sa tε jem gaÏε!

—Nukε tε εpetoj kutija, pεrpiqet i urti dukε qeεurε, po tε εpetoj syri yt. Atje tek s' venε syt e tε zot, atje vetε varferija.„

Mesoqesi qε u rrefeu kεtε istori djemet, etoj ðe kεtó fjalε:

—Nε doni, o miqt e mlj, qε t'u vejε çdo gjë mbarε, duhetε qε tε kujdesini vetε pεr tε giða. Çikoni çdo gjë me syt tuaj, kini çdo sen nε reguÏ ðe ahere tε giða do t'u kenε dukε.

Tε mejtohemi ðe pεr neser.

Pas istoris' sε kutisε mesóqesi dεe qε t'u nxεrε djemet qyε duhetε ηεriu qε tε mejtohetε ðe pεr neser, qyε duhetε qε tε kujdesetε pεr kamjen' e tij; ðe u ða djemet:

—E ηihni plakun Minε, atε tε varferin qε rri nε kasoÏεt, afrε rrεpit tε maÏ. Minua ka qεnε djaÏ' i ηε ηεriu tε pasurε; i ati i la eumε gjε, etεpi, ara ðe tε hoÏa. Nε krye ðe vetε Minua nisi tε fitoje, ðe vate eum' mirε. Po Minua kie ηε tε metε eumε tε maðe: prietε mε tepεrε se ç' fitonte. Eðe ηε kohε fleta u-kâye, punεt zutε tε venε liket, humbi giðe sa kie tracεguarε nga i ati, tε tεra sa kie fituarε vetε ðe tanÍ ka mbeturε n' atε kasoÏe qε e kie pεr kopetarε qεmoti.

Po pa ekoni ηε herε εδε Lulon. E dini sa cet' i lumture δe sa jet' tε barδε ekon: etepi e tij cetε ηε nga më tε bukurat e etepivet tε peatit. Aratε, vreetatε δe kopetet e tij janε tε kujdesurε δε më pεlore se nga tε giδa. A e dini qε Luloja triδet vjet më parε s' kiε farε gë. Po Luloja punoj, e etoj genε, rojti me ikonomi δe tani ekon pleqeri tε lumturε. Pandaj duketε δe m' i ri se nga Minua, sa-do q' eetε ηjà δet vjet m' i maδ.

Duhetε giδeηε tε mejtojmε diten e neserme. Nukε dimε nε do tε na ndihiη giδeηε fatí. Duhet tε kujdesemi qε mos na veje gesendi dem, mos veje poste as ηε δerime. Pandaj u δem, djem, qε tε kujdesni robatε, tε ruani librate, tε mos humbisni plaçkatε. Sot kemi δe hamε, po nuk' e dimε ç' na vjen me koke neser. Nga gë e sotme le tε vemε pakε me q' anε: kurdohere jona do jetε δe nε punε do na hyjε.

Korbi δe δelpera.

Korbi mε ηε degε na kiete qendruar,
Εδe ηε brek djaδi e kiete kafeuar.
Δelpra fort e uret i ekoj atje pranε,
Otyri syt eδ' e pa δe u-hoδ mε η' anε.
Mire-dita, i δa, miku i daeur im!
Sa tε eoh tε bukur, e sa mε dukeε trim
Tε mε keεe zënε, keu si mε ke etanε
Do tε lge mbret ti, mi sa epes qε janε.

Eðe pa deguar tani zëðin t'ent,
Per Zon' e vertetε, se luaɳ ŋga ky vent.„
Ŋga ketó mburrine korbi u-gezua,
Be ŋga gezim i maŭ fare u-marrua;
Dee t' i rrefeɳ zënε sε motres vɛλaði,
Hapi qepn' e perε, i ra perpoε djaði!
Belpra me tε maŭ gas u-hoŭ eŭ' e rrembeu,
I ða: — O zoti korp, levdata tε pelqeu?
Tà die ðe pasketaj, kur te tε levdojnε,
Duan tε tε rjepin, tε tε varferojnε.

Naim Frasëri

Mos kini frikε.

Kajon' e ema e kie derguarε ŋε mbremε te fqiŋa, per tε kerkuarε dy vezε. Kajua eεt' i vogel ðe ka frikε. Dado e tij e kie piðeŋε tremburε me luvgat e me kukuŭ.

Fqiŋa s' ie lark po rruget iein tε ekreta ðe Kajua mε tε kάyerε u-tremp, se ie natε. Γiðε sa peraãa qε kie deguarε i erðε nε ment ðe veetroj rreŭ e rrotuλ me tmer.

Perŋehere Kajua zuri tε driðetε ðe tε ðeresε, se atje aire pa ŋε kukuŭ tε maŭ, me dy sy qε ndrinin si zjar. Nga tε ðiruret e djalit duaãε fqiŋet.

—Ç' ke, Kajo, pse ðeret?

—Kukuði, kukuði, ná se ku me ka dalε perpara.

—Po ku ɛɛtɛ kukuđi? ɛ pyetnin fqinɣɛtɛ.

—Nuk' ɛ ɛihni atjɛ rrɛzɛ murit!

Kajua kie parɛ hijen ɛ oşakut q' ɛ hiđte hɛna: ni ketɛ hije ieinɛ ɛa barietera đe ni barieterat dy mizɛ ɛkendijɛ.

E muarɛ djalin pej dorɛ, ɛ qasnɛ tɛ hijeja đe i đanɛ: — Ciko mirɛ, ky ɛɛtɛ kukuđi?

Kajua u-turpɛrua đe atɛ mbremɛ i beri he s' ɛmesɛ se mɛ s' do tɛ ketɛ frikɛ as nga kukuđi as nga gogoli, se babaj i đa tɛ kupetoje qɛ s' ka nɛ botɛ as luvgat as kukuđ as gogol. Ketó gerra janɛ vetem nɛ peraĺat ɛ liga qɛ na refejnɛ dadotɛ.

Mos lini kurrɛ punen pɛr neser.

Tɛ nesɛrmen ɛ ɳɛ ɛiu tɛ mađ mesoɳesi u đa djemet:

—U kam đɛnɛ ɛumɛ herɛ, djem, qɛ punen ɛ sotme mos ɛ lini pɛr nesɛr. Ne gɛ qɛ do tă beni tani, ɳɛ mesim qɛ do tă nxini đe duhet tă nxini sot, mos ɛ lini pɛr mɛ pasdaj, po mbaro-je-ni. Se nuk' ɛ dimɛ ç' bchetɛ nesɛr, munt tɛ na dale no ɳɛ ndalim đe tɛ na pengoje. Petɛ mɛ mirɛ tă mbarojmɛ tani punen đe tɛ jemi me zemrɛ tɛ prehurɛ.

Mesoɳesi pasdaj etoj ketó fjalɛ:

—Do t' u rrefej ɳɛ istori qɛ mesova sot đe do tɛ nɛ đoni nɛ kam tɛ drejtɛ a jo:

„ E ɳihni mirɛ Meçon, tɛ zon' ɛ arravet đe tɛ

kopetevet qe jan' nga bregu. Meçua eete njeri i mire ãe un' e kam mik, se eete zemrebarãe. Kete mot Meçua mori cume te laeta nga arrate; i korri ãe i siu mire. E pate ãe ju lemenţ' e mbeãeţ qe kie bere. Po Meçua ka ţe te mete, eete pake pertae, nuk' e ndjek punene. Ne vent qe t' i ngrere ãe te vere driãet ne grunar, lemenţ' i la ne mes te eeeit. Kie katre dite qe ie mbaruare puna. Po Meçua e ekonte kohen me pune te tjera qe s' iaine aqe eume te etrenguara.

„ Sot erã Meçua e ne rrefeu se ciu i maã i djeeme jã ka prieure te tera; era ãe ujet jã ka ber ujem gene, rrekeja jã ka marre. Eãe me ãa se sot, sikur t' ie koh' e mire, kie qelim qe te mbliãte gene ãe tã vinte ne grunar. J' u-be kaq dem i maã!

„ Kjo njarje t' u-behete eembel. Tã mbani ment ãe mos iini kurre per ne pastaj ne pune qe munt tã mbaroni tani.„

Dubete kujdesure per çdo ge.

Ne djaloe po gatonte kalin se do dilte per ne uãe te gate. I ati q' ie ne plak i urte, po rrinte me ţ' ane ãe eikonte. Djaloei i vuri calen, i ekoj frene pastaj i eikoj potkonţ' e kalit ãe tundi kokene.

—Mos i ka rene no ne potkua, biro? pyeti plaku.

—Ne kembet te prapesme te djaãte i tundet pake.

—Mbaď-e mirɛ pa dil n' uăɛ, ăa babaj.

—Bah, ç' ka tɛ beɟɛ, tundet pakɛ, po munt tɛ mɛ epɟerɛ. Kɛtɛ raăɛ plaku tundi kokɛnɛ. Po djali s' vuri re, i hipi kalit ăe ekoj.

Ca mẽ tej potkoj zuri tɛ tundetɛ mẽ tepɛrɛ ăe kur arriti nɛ ɳ' uăɛ gurrɛtɛ hekuri i ra fare. Djaloci e kupetoj se beri faj; munt qɛ tɛ kăehɛɛ nɛ peat ăe tă mbaďte te naìbandi, po prapɛ ăa me vethe tɛ tij:

—Fer sa t' arrij munt qɛ t'eceɳ ăe pa potkua!

Po gɛɳehɛɛ fort sumʼ i gori djaloɛ. Kali zuri tɛ çaloɟɛ, uăen e gadălsoj; sa-do q'i binte i zoti kafsa s' mirte dot uăɛ.

Peati ku donte tɛ vente kaloresi ie lark ăe me ketẽ t' ecur duhɛɛin akoma pes' orɛ; zuri u-ngrys, pasdaj u-errj; nata ie faq e zezɛ se qiełi qɛ mbuluarɛ mɛ re. Ille ei i hoŘɛ zuri, pasdaj pikat u-maăuanɛ, ăe ujɛt rodi si rreke. Po kali po çalonte ăe uăetari po lagɛɛ e po ftohɛɛ.

Kur arriti ic mez' i natesɛ, ic fare quìurɛ ăe po i driăɛɛin ăembet. Punenɛ q' e kis s' e mbaroj dot ăe ndeɳi tri dit i semurɛ.

Mos ăoni kurrɛ, djem, "s' na prie punɛ!„ Kini kujdes, mos lini pẽ tɛ metɛ, se nga pakɛ pẽ munt qɛ tɛ na vije dem i maď.

Kini kurajo ne rezik.

Ne dite vjeete ekoλaret kieine dale per te zhavitue. Qunc here hacke me tá dilte de nesonesi. Ketó cetitje te tyre ieinc ne nesim de ne zhavitje, nga te cilate kôchecin giδenc te kenaqurc.

Po sot nesonesi s' kie dale dot me tá se kie pane ne etepi. Si bredne, si luajten mire de me gaz te maδ, djemt tâne ná se ku po kûchenc, sicilido i qeeurc de i lumture nga defrimi qe bene.

Nxenesit ieinc qasure te peati; vetem ne vije, ne lum' i vogel i ndante, mi te cilet ie beδure ne ur' e ngeete. Si ekuane te tere, qendruane pake ne ane tjatre ne luaδ te vogele.

Tani mi até ure te vogele po ekon i vogeli Miti, ne djale gaete vjeç, qe rrinte jaete peatit, ne ne etepi te varfere. Miti kie ne stap ne dore de po lotte ne të. Po ná se ku i ekau kemba de ra n' uje. Djali duke rene kliâi. Tide ekoλarete u-kûyene de eikuane.

Mit' i varfere ie fare n' uje se atje vija ie e deλe ð' e rezikeime. Tide nxenesit e pane se djali qendes ne rezik, ede pake do te mbytee. Disa pej tyre nxituane te japin lajme ne peat. Po koha ekonte de Miti perpelitee; akoma ca minuta de më s' mbetee kohe.

Po Hili nuk' e humbi mendjene si eokrt. E pa se Miti pendee ne rezik. Me vrap u-qas ne zaλ. hyri n' uje; nuk' e mejtoj a ie i deλe peλgu, po j'u-qas Mitit i da doren ð' e nxori.

Te nesermen mesonjesit kur i ðane ngarjene ðirri Hilin prane, e levdoj per kurajon e tij ðe ða:
—Te mos iee ti, sot mbase i pori Miti do t' ls i mbuluar ne varr. Kurajo ðe trimerija jote e epetoj!

Breeka me ekabene.

Breeka ekabese i ðoe:
—Te lutem le me mesde,
Kau si ll te fluturoŋ
E ne ere le qendroŋ;
Fuca, male e ekembeq,
Det e kenet e lumeŋ,
Qe le giða f' i eikoŋ,
Opirt e zemer le gezoŋ..
I ða ekaba: —Ja me ment!
Mos e ðua kete kavent.
Ti je bere per ne ðe
Jo per ŋ' er' e per ne re!
Mos kerko ne pun', i ða,
Q' ajo ty nuke t' u-ði.
Pa krahe, qyo fluturon!
Te qec ðe kue te degon!
—Jak' i ða breeka, me mso,
Pa s' te duhene ató..
Ede ekaba e rrembeu
E ngriti vame nga ðeu,
Ter ne qiej fluturoj,
Ee s' andejmi e lreoj!

Nuke ra me noqe eur,
Po mi qi te ekrete gurr!

Fort te larta kue kerkon,
Me se fundi e peson.

Naim Fraceri

Mema ime.

Iea i vogele kur me vdiq mema; eume kohe ekuane q' abere po giđeņe me duketc sikur io dije, kaqe mir' e kam ne ment.

Kur iea eum' i vogle, ne dite dimeri kiea dale jacte; kur u-kdyece me etepi duarte me kisin ngrire, se kiea lojtur me topa debore. Po qaņa nga te ftohtet. Mema me motri, me xveei robate me debore, pasdaj duart' e ngrira m' i mgrohu ne git te saj. Ate dite, e mbaj ment si tani, mema eđe me qertoj eđe me puđi.

Kam đe ne kujtim qe s' me del kurre nga mendte: ne mbrema ieim rređ vatrese; drut' e ndezura nxirnin flake đe oşaku bubuloņte. Im ate po rrefente ne gê, mema po e deponte me re te mađe, po une s' kupetoņa gê. Im vela i vogel ie ne djepe ne çip t' odese; velaj zuri te qaje. Mema u-ngrit i đa qunecet, pastaj me vuri tà tunt. — Tund-e, me đa, pa do t' ap geeteņa.„ Eđe me te vertet até nate hengra geeteņa.

Ku do tâ gej dasurin' e memesel tε bekoη, ty mεmε, sε ti mε mesove dasurin' e birεrisε, ti mε mesove tε dua eδe babanε, eδe vεllanε, tε tε dua eδe ty.

Ju, djem, qε kini memate, ini tε lumture. Kini ηε δesor tε paçmuare. S' ini si unε qε kur mε vdiq mema humba mê tε maδen e tε miravet.

Doni δe nderoni memate, kini δaçuri per prinderit, per gerite δe per giδe t' afertit.

Belpera δe lejleku.

Belperes qε kocke i kiete mbetur
Nε gryk', e kiete renε e mekur.
Lejleku e pa, δε qepn' e perpoq,
Zbriti j'a zuri kockεn e j'a hoq.
Belpera u-ngrit, per gryk e perpeiu!
Ay po vδiste δe po δoe i ziu:

—Ç' paç un' i gjori, qε e cpetova,
Mirε mε geti, veç e kerkova,
Se unε e diηa qε ceç e ligε,
Ceç e pabesε, e keqe, etrigε!

I ligu dore s' heg nga e tija,
Ndaj ati nukε vlen miresija.

Naim Fraseri

Majmunete. Gorili.

Kini pare mbase majmunë të vegjël që i lozin evgjitet. Këtô kafshë janë pakë më të mbëdha se një macë, kanë qimenë si të miut ăe bejnë një tok lodra. Po ne këtô duamë të bejmë fjalë nga majmunet' e mbëdhenj. Majmunet e mbëdhenj janë tri farë: Gorili, eempanzë, urang-utang. Që të gjë këta rojnë në vende të ngrohtë.

Gorili

Gorili është m' i madh, m' i fortë ăe m' i tmerruar' i gjë majmunevet. Kjo kafshë ron në perëndim t'Afrikësë, në viset e ngroht' t' Ekuatorit, në mes të pyjevet të mbëdhenj. Po e dihni eăe në fytyrët: gorili i ngjan pakë njeriut; ësht' i pafat sa që njeri, ecën eăe mi të dy këmbët: krahët eăe krahrorë i ka fort eumë të fuqishëm. Që të katrë këmbëtë i ka si duar njeriu ăe i perdor si njeriu duart' e tij.

Negrot që rojn' n' Afrikë kanë eumë frikë nga gorili, se me një të rënë mund të çajë barkun e një-

riut dë munt t' i dyejt kafken e kokesë si në vezë. Kur mpron femijen e tij, gorili cet' i tmeruarë dë s' ka frikë as nga plumbi as nga kurrgë.

Gorilin s' munt që tà zbutiņ ņeriu; edë kur' e zënë të vogël ā' e ueqejn' në kopetet kafearakë, gorili nukë ron eumë.

Në vent të tij gorili ekom jeten mi drurët ku godit etrofka të mbëda si kasolë; gorili ueqehetë me pemët e drurevet. Kjo kafë kur cet' e zëmeruarë i bjë krahrorit më grust dë nxjer në farë anguìime të fortë. Qemoti besonin se gorili ruan mi degatë, etrin krahun dë ngrë perpjetë ndetarëtë; dosnin se më ņë ekop në dorë luftonin më filin. Po ketó istori s' ngajnë të vertetà.

Oempanze, urang-utang.

Oempanzeja i ngan ņeriut më teper se nga gidë majmunetë, edë nga të paret edë nga skeleti, done-dënë nga ceterat.

Edë oempanzeja ron n' Afrikë, në vendet e Ekuatorit, në mes të kenetavet të mbëda e të Kongosë. Nga etati ky majmun cetë m' i vogëlë se gorili, dë aferó ņë pelembë m' i ekurtër se ņeriu; femera cetë m' e vogëlë se maekuài.

Rojtjen dë ueqimin edë oempanzeja e ka si të gorilit, po kur e zënë të pāë ā' e stervit ņeriu, aherë mesohetë që të haje dë mic.

Oempanzeja prane ŋeriut zbutet ãe meson eume ŋerra. Ile eempanze n' Ingiltere ie stervitur te haje ne tryeze, brenda ne limbe ãe me lug e me sfurk; nviete roba, eeente mi dy kembe, kupetonte fjalet ãe mirrte veee fort mire numuret per me pese: kur i kerkonin tri, katre, pese copa dru, majmuni vente ãe u siãte numurin e vertete; çquante ãe gyrate, po jo te tera, vetem te barãen nga e zeza. Oume eempanze jane eikuare si ky qe ãemi, ãe te giãe kane freguare qe ky majmun eãe pej mendjese eete n' i afermi te ŋeriu.

* * *

Urang-utangu eete n' i vogele eãe se nga eempanzeja; etat' i tij eete vetem paete peãembe i larte Ky majmun ron ne nisit e mbeãa Sumatra ãe Borneo, ne mes t' Asise ãe t' Australise. Eãe urang-utangu ron mi ãruret ãe uogehete me pem' e me flete.

Sa-do-qe nuk' eet' aq' i forte sa gorili e sa eempanzeja, urang-utangu eete prape mjaft i fuqisme. Nga kafeete qe roja' ne visete qe gendet ky majmun, vetem qe fare garper i maã ãe krokodili i sulete, po urang-utangu i çqyen me dore.

Urang-utangu munt qe te stervitete pake, po s' ka mendjen e eempanzese ãe vetem ca gerra te lehta munt qe te nxere.

Luani ðe Tigri.

Ná kctú dy fytyra qc na tregojnc dy kafcc tc tmereime: luanin ðe tigrin. Luanit i ðonc tyrqiet arslan ðe tigrit kaplan. I pari cetc mbret i kafcc-vet ðe i dyti m' i eger i gjðc etczavet. Tc dy kctó kafcc janc pej farcs' sc macevet, sc aetú i kanc eðc ðoqtc, eðe ðembetc, eðe vetijatc.

Luani ron n' Afrikc ðe n' Asi, nc vende tc nxehtc, nc ekretctirat ðe nc pyjet e dendurc. Disa qint vjet më parc kjo egersirc ic m' e perhapurc ðe pendcs nc tc ter Afriket, po nerczit duke vrarc kafcet nie tc cilat uegehcc, eðe luanit u-cfrengua ðe u-hoq nc zemrc t' Afrikesc, lark nerczet.

Luani

Luani me te pare rete si ŋe mace, po m' i maũ eũe nga mẽ te mbeũeŋt e qenet qe ŋohim ne; qimen e ka si te verũe; mi qafe ka ŋe ʒelé, bietin te pate, ũoŋte te mprehte ũe te mbeũeŋ. Kaqe fuqi ka ne kembe luani sa me ŋe te rene dermon koken e ŋe kau te maũ.

Luani guan naten ũe kur zemerohete nxjer ŋe zẽ si i daules a si i gemimit. Ueqim i luanit ʒane kafeete qe hane bar; me te rale luani ndjek ŋerine; po kur plakete ũe mẽ s' guan dot kafee te tjera, ahere luani vjen rrotuł peatravet, qqyen bagetine. ũe eume here mesohete me mis te ŋerezet. Disá vjet mẽ pare n' Afrike ŋe luan qqeu me ŋe dite tridet e etate ŋeres.

N' Asi luani ron n' anet te Bagdatit, ne Persi eũe per m' ane te Hindit.

***

Tigri ron vetem n' Asi, ne Hind ũe per ne Sibiri' Tigri rete m' i hoŀe, m' i pate ũe m' i lehte se

Tigri

luani. S' ka no ɳɛ egɛrsirɛ qɛ tɛ jetɛ pɛr ɳerinɛ m' ɛ tmereime, se kjo kafɛɛ i hiɖetɛ eumɛ ɳeriut ɖe eumɛ peatra e vende tɛ tɛrɛ kan ikurɛ nga ekaku i tij.

Qimet e tigrit janɛ tɛ verɑ̈a me vija tɛ gata tɛ zeza; kjo lekurɛ dukɛtɛ fort e bukurɛ ɑ̈' e çkelqye-

Fah tigri

rɛ. Eɑ̈e tigri guan natɛn, po gahtorɛt ven' e nxjerin eɖe ditɛnɛ nga ferrat ku fle nɛ vapɛ. Fahtorɛt tigrin e guajn' nɛ Hind me fil, po me eumɛ rezike, se sulɛtɛ me ɳɛ çpejtesi tɛ maɖe, pa u-tremburɛ nga kurrɳɛ.

Fili.

Pa dyeim fili zetɛ m' i maɖi e m' i çudiçm' i giɖɛ kafɛɛvet me katrɛ kembɛ.

Fili ron n' Afrikɛ ɖe n' Asi; n' Asi fili gendet nɛ Hind, nɛ Hindo-Çinɛ ɑ̈e nɛ nisit Sejlan; n' Afrikɛ kafɛ' e maɖe gendet nga ekuatori e poetɛ.

Fil' i Afrikes ecte më teper se tri metro e gysem i larte; vecete i ka te gere pesë peλembe, ãe më tepere. Fil' i Hindit ecte m' i vogël.

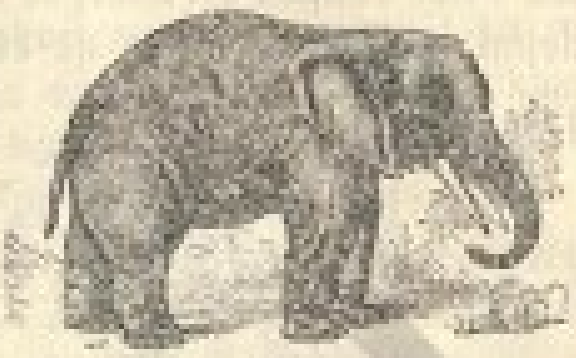

Fili

Ajo që na çudit te kjo kafe, ecte feçka që i zgatete per ne dë; kjo ecte ngë hund' e gate, po fili e perdor si dore, se me të ze çdo gë, keput baricerat ãe fletet që ueqehete; feçken fili e mbue ãe me uje, pasdaj e kãen ã' e spie ne gojet q' ecte nenë të.

Nga nofë' e siperme e filit zgatenε jaete gojese dy ãembe te gate ãe te-trεεε sa ηε krahε ηeriu: keta ãembe jane pej ηe knεcke se barãε, te forte ãe hyjne ne pune per te gãendure eume gerra te bukura. Me keta ãembe ãe me feçken kafsa godit armikun.

Fili ueqehete me bar, me flete, me rrεηε ãe me lastare. Me feçken e eendoee fili çkul drure më te traεε se pulp' e ηeriut.

Ne Hind filin e stervitin ã' e perdorin si ηε kafee etepije: ka durim te mãd, ecte fort i bute ãe i mençim; jo vetem fili nargkohete me barre te renda, ngre mi kurris kasoàe te vogela ku rrine pes a gaete ηeres, po mesohete ãe ngre dru e gurre λete vetiu, pa pafure ηeri prane qε tã ngasε. Nga-

ses i filit i hipen mi koke, se atje ka ŋɛ grope; s' andejmi ŋeriu e nget me ŋɛ ekop, ẽe fili bindet mɛ çdo urãer.

Te moçmet filet i kane perdorure ẽe ne lufte, duke i vene perpara ueterise.

Fili ron 150 vjet ẽe mẽ tepere.

Kanguru.

Ile kafee per te vene re, eete ajo qɛ quhete kanguru. Kjo kafee eete pej atyre qɛ ẽuhenɛ *trajsefore*, se kane ŋɛ trajse ne bark te tyre, ku mbajne kelyeete.

Kanguru ron n' Australi; eete ŋɛ kafee ŋɛ me-

tro e gysem e gatë, me koke të vogël: kembet e para i ka eunë të ekurtera; të prapsmet i ka më të gata ë të traea ë eunë herë rri mi ketó kembë duke peteturë mi bïatin q' e ka të maë eë të endoër.

Kelyeet e kesaj kafee kur lindin janë të veckël si krimba; mensa i merr ë i vë brenda në trajset; atje kanguru i vogël rri aferó nent muaj ë dëdin siset e s' emesë. Si zë e rritet del jashtë ë

Kanguru

kuàot; po kur çfaqet no ë rezik atë çast nxiton ë hyn në trajsë të memesë.

Kangurú ha vetem bar ë pemë. Është ë kafe' e butë, po kur e ndjekin mprohetë me ëoqtë q i ka të mbëëq e të forë: munt q të çaje barkun e ë qeriu me ë të renë. Lekur' e tij estë mbuluarë me

lec tɛ butɛ nɛ gyrɛ tɛ hapurɛ si nɛ hî. Miein e ka tɛ mirɛ ðe tɛ eijeim.

Kangurutɛ janɛ disa farɛ. Ka ðe kafɛɛ tɛ tjera trajsetore qɛ rojn' n' Australi e n' Amerikɛ: nɛ tɛ giðɛ ketó etɛza kelyeetɛ lindin tɛ vegɛl e tɛ pa mbaruarɛ, pa rrinɛ mbyλurɛ nɛ trajsɛt sa ritenɛ: trajsa pra eetɛ si qɛ bark i dytɛ, nɛ tɛ eilɛt kelyei arin ðe ritetɛ.

Krokodili.

Krokodili eetɛ qɛ hardjeek' e maðe. Harðjeekatɛ qɛ dimɛ ne janɛ etɛza tɛ pelbera, aferó qɛ pɛλembɛ tɛ gata qɛ nukɛ bejnɛ kurr no qɛ dem. Krokodili eetɛ qɛ egersirɛ per nɛ 10 metro e patɛ, me ðembɛ tɛ mbeðeŋ e tɛ mprehtɛ, me biet tɛ eendoet ðe tɛ patɛ.

Krokodili

Krokodili ron nɛ lumeŋt e vendevet tɛ ngrohtɛ, n' Afrikɛ, n' Asi, n' Australi ðe n' Amerikɛ; jeten e ekon brenda ðe jaet ujit, se jeton si bretkosa. Femer e kesaj kafɛɛ ben ŋezet a triðet ve brenda me qɛ gropɛ afrɛ lumit, ðe i le sa tɛ çelenɛ. Ketó ve

janɛ sa tɛ pulɛs a sa tɛ patɛsɛ, ðe krokodilɛt e vegɛlɛ sapo dalin e ɛma i epiɛ n' ujɛ ðe i mɛson tɛ notitin e tɛ guajnɛ.

Krokodili ueqehetɛ me miɛ, çqyen pleq, ðen e ðí, lopɛ, kalɛ ðe ŋeres. Vendosët qɛ rojn' afrɛ lumɛŋet janɛ giðɛŋɛ nɛ lufte me ketó kafɛɛ qɛ çqyeçnɛ atá qɛ ɛetitin ni zalt ðe grat' e djɛmtɛ qɛ vɛnɛ tɛ mbusin ujɛ a tɛ lajnɛ roba. Vetɛ krokodili ɛetɛ fort rendɛ pɛr tɛ vrarɛ, se kokɛnɛ, kurrizɛ ðe bietin i ka tɛ mbuluarɛ me kocka tɛ ɛendɛɛa qɛ eðe plumbi mɛzi i çpon. Nɛ nofiɛt ka fuqi tɛ maðe ðe me ŋɛ tɛ rɛnɛ me biɛt muat qɛ tɛ vrasɛ ŋɛ ŋeri ðe ŋɛ kalɛ.

N' Egypt tɛ moçme krokodilɛt i nderonin ðe i ɛikonin si ŋɛ farɛ perɛndije; krokodilɛt e vdekurɛ n' ató kohɛ i bäλsamosnin e i benin mumi; sot pendenɛ fort ɛumɛ pej kɛtyre mumivet tɛ varrosura nɛ varre tɛ veçantɛ.

Balena.

Kafsa qɛ u tregon kjo fytyrɛ do t' u duketɛ se ɛetɛ ŋɛ peek. Me tɛ vertet balena ŋpan mɛ peek, ron brenda n' ujɛ ðɛ ka bietin ðe krahetɛ si tɛ peekut. Pandaj s' ini ju vetem qɛ gɛŋehi, po eðe atá q' e kanɛ parɛ tɛ gaλɛ balenen, eðe atá q' e ŋohin e q' e guojnɛ, e pandehinɛ se ɛetɛ peek.

Po me tɛ vertet balena ɛetɛ ŋɛ kafɛɛ si loga

e si kali; ceta qe kafet pej ayreve qe ĝuhene *sisefore*, se kane sise.

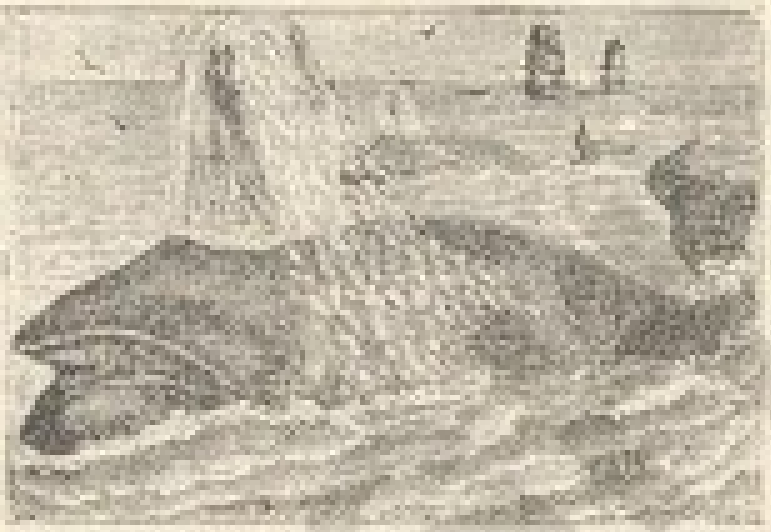

Balena

Peshku s' ka sise; peshku nuke pjeà kelyce, po pjeà veze, veze te vogela, me te cilate bejne butargun ãe havjare, ãe nga te cilat dalin pioq te veckele. Peshku ka trupin te mbuluare me puàa; peshku merr ere brenda n' uje ãe ngorõ jaet ujit.

Balena ka sise ãe ueqen me qumeetin e saj kelyceve qe lindin te paàe si mezi, si viçi e si qengi. Balena s' ka puàa mi lekuret ãe merr ere jaet ujit, sa-do-qe munt tã mbaje kokene disa minuta brenda n' uje.

Balena ron ne detet e mbeãeq te veriut; ne detet tane nuke vjen kurre balene. Kjo kafet ceta n' e maã' e gide gerravet te paàa, se ka balena qe jane ger 30 metro te gata.

Balenen e gjajnë për djamet e saj q' e ka të ëmmë, dhe për ca kocka të buta dhe të gata që ka brenda në gojë.

Si balena janë dhe kalë të tjera që rojnë brenda n' ujë dhe kanë formën e pieqet. Pej këtyre këtë delfini që ron dhe në det të Bardë e n' Adriatik.

Struði.

Zogu që na rrefen kjo fytyre këtë në i madh i zogët që rojnë sot mi dhé. Struði këtë nga një herë 2 metro e gysem i larte dhe peshon për më 80 okë.

Struði ron në vende të nxehtë, n' Afrike dhe n' Arabí. Sikundrë që na e dëftën dhe fytyra, ky zok ka qafënë dhe kercinjtë fort të gatë: në kembë ka vetem dy gishtinj.

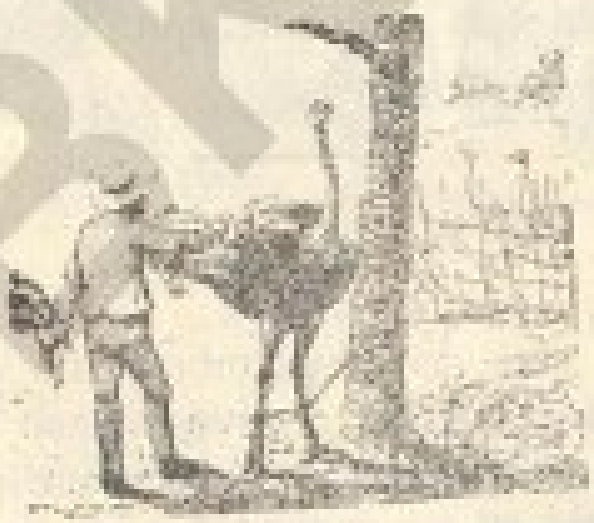

Struði

Struði krahët i ka fort ëmmë të vegël, pandaj nuk fluturon dot. Nga ky ekak i dhanë tyrqiet zok-

deveje. Po nε mos fiuturon, struđi nxiton fort çpejt đe as nε kalε s' e arrin dot. Hε struđ i mađ ka mjaft fuqi sa per tε ngriture nε djalε tetε vjeç.

Ky zok i mađ ueqehetε me bar, me penε đe me farε; ha đe çdo pε tε fortε qε tε gejε: gurrε, copera eetera, copera hekur.

Hε ve struđi εtε sa ηezet ve pule; ketó ve kanε εije fort tε mirε me tε ngrenε. Mi folet diten bje klloçkε femera đe naten mackuđi. Zogu femer ka pendet me gyrε hiri; mackuđi i ka tε zeza đe tε' harđa.

Pendet e struđit janε tε mbeđa, me qime tε gata đe fort tε bukura; ketó pendε elienε per mε dy e tri lira nε, đe perdorenε per tε stolisurε kesulat.

Me qenε se pendet e struđit kanε vleft tε mađe, n' Afrikε kuta zoq i ueqejnε nε çifliker đe u çkulin pendetε çdo mot.

Deveja

Deveja εtε nε katrekembese me qafε đe me kercinj tε gatε. Kembet e devese kanε dy gisterinj tε butε, si dy lemεε mis; đonj i kanε permi tё đe keetú deveja εtε' e vetema kafee qε na mban barrete đe qε nuk' e mbađim me potkua.

Deveja ron n' Afrikε, n' Arabí, nε Persi đe n' Anadoll; po munt qε tε mesohetε đe me çdo klimε.

Ne ekretetirat e Afrikese ãe t' Arabise deveja hyn eume ne pune; nga ky ekak i kane ãene anij' e ekretetirese.

Deveja ben serbime te mbeẽen se ueqehete me pake ãe duron disa dite pa uje. Deveja ka ŋe ɣongle mi kurris; ɣongla eete plot ãjame; kur mbetet kalca me pake ueqim abere ãjanet e ɣonglese

Deveja

ze ãe humbet nga pak' e nga pake: keclá munt te ãemi se ate ãjame e ruan per ditet e zeza. Eãe plencin deveja e ka te ndare ne tri trajsa; ne trajset te pare ruan giẽene ŋá pes ok uje: kur s' pen dot ç' te pije, deveja perdor nga pak' e nga pake ate uje. Ne uẽetimet e gate kur mbeten uẽetarete

keq per ujë, eume here etrengohene qe te hapin barkun e devese ße pin ujet e plencit.

Deveja ha bar ße pertypsete si ßente.

Kjo fytyre tjatre na tregon qe deve me dy gonila mi kurris. Kjo deve i ka kembete më te ekurtera ße qimete më te gata. Deveja me dy gongla ron ne vendet e ftoht' i' Asise, ne Tyrqistan ße ne Tibet.

Deveja me dy gongla

Do ane qe gongle, do ajo me dy gongla, devete kane miein ße qumcetin eume te mire; qimen e kane te bute ße tiref' e endete posi leo ßene. Keetú pra devese i hipete, ngarkohete, miei i hajet, qumceti i pihete ße lesi i tirete. Me eume vende deveja heq ße parmendene, posi kau ne vendet tane.

I vetemi faj i devese eete zemerim i saj qe s' e

haron kurre. Me deve qe ha te rahurc nga i zoti, do te kerkoje pidenje te marre epage de, posa te pejc kohe, e kafeon d' e etyp nene kembe.

Zirafa.

Ne pej kafeevet te çudiçme te deut eete de zirafa, kjo etcze qe ron vetem n' Afrike, ne vendet e gerc de te nxehte.

Zirafa

Zirafa ka kembete de qafene fort te gata de eete m' e lart e gide katrekembeset, me qenc se arrin per me gaete metro. Kok' e saj nuk arrin dot, mberde, de zirafa qe ueqehete vetem me bar, nuk kuλot dot po ha fletet e drurevet. Kur do qe te pij uje etrengohete de hap kembet e para me te dy anete, de keetû mezi koka i unete per ne dë.

Zirafa sikundr' e damc ha vetem bar de pertypsete si lopa de si deleja. Ne kembet ka dy doq. Ne koket ka dy brire te vegele de te mbuluare me lekure e me qime.

Ne ekretetirat e Afrikese ku ron, zirafate pendene gidenje me tufe de kanc ne plak per kryetar. Vetijen e kanc te bute, po luani de egersirrat e tjera i ndjekin e i çqyejnc: nga ky ekak far' e tyre popakesohete de zirafate gidenje bchenc më te raλa.

Qimet e ziafese janε si nε hî ne ηola tε zeza. T' ecurît e ka fort tε çpejtte.

Γerperiηtε.

Γerperiηte i ηohim ne ηε tε parε, se janε kaiε tε gata, pa kenbε ðe eein duke u-skaravitarε; pandaj u-ðonε ðe etεza skaravitese.

Γerperiηte pjeÀinε ve ðe nga ketó vetε dalin kelyeεt; vetε kanε gujatën tε holε ðe tε bute si ηε lekurε; garperi eunε berε i leεon vesε nε fole ðe i mbulon ne flete; ne tε ralε bje klloçkε mi tô.

Nε vendet tânε kemi ηε garper qε i ðemi neperkε (ðe rresje ne Ckodrε) q' este eum' i helmeim. Cunε ηerεs pandehinε se garperi helmin e ka ne guhet tε gatε ðe tε çarε si furk qε nxjer jaetε gojese. Po ne tε vertet helmi este ne dy gendra brenda ne goje; nga ketó gendra del ηε lenk i helmeim ðe rjeð ne dy ðembe tε kâyesε si grep, qε jan' ne funt te qiellzes. Kur kafeon garperi, ðembet si grep hyjn' ne mie tε ηeriut, ðe nga vrimat e tyre kullon helmi brenda ne plagε.

Ne Cqiperi kemi ðe disa farε gerperiη qε nukε janε tε helmeim: keta quhenε garper etepije ðe garper uji.

Ne Hind ka ηε garper q' i ðonε garper me syze; este eum' i helmeim ðe me qindera ηerεs vdesin nga tε kafeuarεt e tij.

Po m' i maď i gerperiŋet eať ay qe quhetc boá ďe ron n' Amerikc. Boaj eotc mî teper se 12 metro i gatc, ďe i trasc sa qe kofsc ŋeriu; boaj s' ka helm, po eať aq' i endosc sa nukc epeton dot as gë nga goj' e tij. Kctá gerperiŋ tc tmeruarc i hiďen armikut, i patiλënc ďe i dermojnc eotrate; boaj me kctc menyrc etyp ďen, lopa, drerc eďe ŋeres, kur gen. Si i etyp kcotú, i lyen me petymcn e tij, pasdaj i kaperxen dale nga-dale. Gojat e gide gerperiŋet hapenc fort eumc, se eotrat e nokasvet ndahenc ďe zperohenc. Si ha e pastaj, boaj rri disa kohc, eumc herc ďe ŋa dy munj, si i ngrirc ger sa tret ngrenjenc.

Boá

Ilc garper i maď ďe i fortc si boaj, eotc pitoni qe gendetc nc misit tc Malezise, nc lindje tc Hindit. Pitoni eotc per me nent metro i gatc, nuk ka helm ne gojc, po duke u-petjeλc vret ďen eďe viçer.

Mizc perďesi.

Mizc perďesi janc kctó mizat e zeza qe u ďemi eďe *miz' e ďeut, milingoqc, ďnegjic.*

Mizc perďesjet i ŋohim tc gide, se i kemi parc kur punojnc rreš foles' sc tyre ďe Mbledin farc e druďe. Me sa punctoresi ďe sa paloďurc punojnc kctó kafecza!

Atá qe kanc verejture mire vetijat e ketyre mizave, na ðonc se kanc ηe rojtje fort te çudiçme. Dukete se mize perðesjet janc më te mençimet e giðe kafecvet. Ketó kafecza kanc ηe rojtje me te vertet te qyteteruarc: me qindera miza rojnc nc ηe fole, ekojnc mirc nc mes te tyre, te giða punojnc pa reetur fare, ðe kurrc s' del no ηe trazim.

Mize perðesjet, jo vetem mbleðin driðe per dimer, po ðe oumc herc din' e mbjeðin per vethe te tyre farra qe i korrin kur piqenc ðe i heðin nc fole. Ca miza te tjera dinc ðe ueqejnc nc folet te tyre ηe farc mize te kuqe: ketó mizat e kuqe nxjerin ηe lenk t' embele nga trup' i tyre ðe mize perðesjete ven' e ðeðijnc. Oumc herc per ketó lopezat e çudiçme milingoηat e dy foleve hyjnc nc lufte ðe ató qe ðalin muadese marrin lopezat e i epien nc folet te tyre.

Mize perðesjet kanc ηe menyre te posaçme per t' u-marrc vesc nc mes te tyre: kur ηe ðnegje gen ηe druðe oumc te rendc qe nuk' e ngre dot, i qasete ηe ðnegje tjatre ðe e prek me ató qimet e gata qe ka nc kokc si dy brirc; duke ferkuarc me ató qime ðnegja poðua se kuvendon me eoqenc, ðe mirrete veos me te.

Milingoηate kanc çperformime si te fluturcs' se mendafeit ðe si te mizavet qe ðamc: do-me-ðene se ðe ketó pjeðin vezc pej te cilavet ðalin krimba ðe krimbate çperformoheuc me milingoηa.

Femcrat ðe meskujt e milingoηavet kan krahe

ðɛ fluturojnɛ; po ketô rojnɛ pakɛ. Milingoɲatɛ ɲa krahɛ qɛ eohim janɛ punetore, do-me-ðɛnɛ as lemer as mɛkaλ; puɲ' e tyre ɛetɛ,qɛ tɛ mbleßin driðɛ per folenɛ ðɛ ſ' ueqeɲ' e tɛ ritin krimbat qɛ ðalin peɲ vezɛvet.

Synperi.

E dini tɛ giðɛ ç' ɛetɛ synperi. Ju, ðjem, synperin e perdorni eume herɛ per tɛ peirɛ ekrimin tuaj ni drasɛt tɛ zezɛ , ni pλaket tɛ gurtë, se synperi quλetɛ ðɛ ðeðin ujɛt me lehtesí tɛ maðe.

Synperi nɛ na duketɛ si ɲɛ eope leɛ. Po a e dini ka e pejnɛ synperɛ? Synperi del ngɑ deti ðɛ rri i ngiturɛ nɛ ekembeɲtɛ ðɛ nɛ gurrɛt tɛ detit, si ɲɛ bimɛ. Kur ɛetɛ nɛ det brenda, synperi ɛetɛ plot me ɲɛ trup tɛ butɛ, si ɲɛ quλ. Nɛ tɛ parɛ synperi na ngan me ɲɛ bimɛ, po me tɛ vertet' ɛetɛ ɲɛ kafɛɛ, a më mirɛ, ɲɛ zoofit (dome-ðɛnɛ ɲɛ kafɛɛ-bimɛ) si e quajnɛ tɛ diturɛt.

Synperi

Synperi rri i ngiturɛ pas gurɛvet, ueqehetɛ me lendat qɛ penden n' ujɛ tɛ detit; nuke levis ðɛ nuk' ɛcɛn; pandaj i ðonɛ kafɛɛ-bimɛ. Aetú si e eohim nɛ, syn-

gen cete skelet do-me-ðenc eterat e synperit, se miecrat qe janc te buta, kalbenc ăe derðenc.

Per te guare synperin ðe per t' e nxjerc nga deti, perdorenc furka te gata. Po kur synperi cete ðelc, ahere peskatorcte fundosen vete n' uje ðe ven' e çkulin. Per t' u-fundosure keetú n' uje, duhete qe te mbajme frymenc, ðe nga ky ckak mjeeteri e peskatorit te synperit e loû qerinc ðe i vdjer eendenc.

Korali

Tani perdorete ðe qe vegle qe i ðone *skafandre*, me te cilet qeriu munt te fundosete qer me qezet pacc nen' uje. Skafandra cete qe robe pej kastiku qe s' merr uje; qeriu e nves kete robe eðe skon ne koke qe kesule te metalte si kusi, me qelqe anesc, qe te gohc. Ne kete kusi cete liðure qe fyt i kastikte me te cilet qe maqinc i dergon ere qerlut qe ndoðet brenda n' uje. Eðe me kete menyre peskatori munt te rrije brenda n' uje disa ore ðe te punoje fort lehte.

Si synperi qe zoofit cete ðe korali (merçani), me te cilin bejm' ató gerrat e kuqe te bukura.

Gomari ðe kafect e egera.

Gomari hodi lekure dragoj
Ðe erã e f' u-bc posi dragua;
Dokì me mburrim me qc brek qendroj,
Oua se doete: Kue me del mua!
Kafect e tjera posa e panc,
Tc giða me vrap iken, e lanc,
E u-merruan aniq e derra,
Ujger e ðelpera, e giðe ç' qenc,
Ul-futnc nc pyl e neper ferra.
Nga frik' e tija muarrc ðenc.
I trembi eunc, po me sc fundi
Nga gazi qc ndjeu paii sa mcndi.

Tc njeriu gomar si e rrembyeu!
Nga mendj' e ekzitet e paska ðenc!
Dee tc rrefehej m' i mad nga ç' qe,
Po ajo mendje e vari nc dë.

Naim Frasheri

Tc pesc ndjeqat tona.

Heriu ka pesc ndjeqa me tc cilete kapeton botenc q' e rreðon ðe hyn nc marečenje me çdo që qc ka pranc. Ketó ndjeqa janc: parja, dcpimi, marrja enc, prekja ðe eija.

Parja ka per vegelc sync, me tc cilin eohim sc

largu, pa paturɛ nevojɛ qɛ tɛ zɛm' me dorɛ ŋɛ gë. Syri ɛɛt' i mbuluarɛ me kapakɛt; pɛrmi të kemi vetuλat, ðɛ anɛ kapakɛvet qɛpaλatɛ.

Janɛ ɛumɛ tɛ mjerɛ atá qɛ s' ɛohin; atá quhenɛ tɛ verbɛr.

Dɛpojmɛ me vɛɛt tánɛ. Zɛri qɛ çfaqɛtɛ bɛn valɛ brenda n' ɛrɛt, si valat qɛ bɛn gurri mi ujɛt tɛ ŋɛ peλgu: kɛtó vala vin' ɛ na goditin vɛɛin, ðɛ mɛ kɛtɛ mɛnyrɛ ndjejmɛ zɛnɛ. Zɛri s' vɛtɛ mɛ ŋɛ çast nga ŋɛ vɛnt tɛ vɛndi tjatrɛ, pó vonohɛtɛ pakɛ; pandaj më parɛ ɛohim flaken ɛ dyfɛkut ðɛ pastaj dɛpojmɛ zɛnɛ.

Ay qɛ s' dɛgon quhɛt i ɛurðɛrɛ. Pleqɛrija i dobeton ŋɛriut ɛðɛ parjɛnɛ ɛðɛ dɛginin.

Marrim ɛrɛ mɛ hundɛ. Ka ɛrɛ tɛ mirɛ, si ɛ trɛndafilit, ɛ manuɛsqɛsɛ, ðɛ ɛrɛ tɛ ligɛ si ɛ squfurit, ɛ ɛpɛndravɛt.

Prekja ndjɛhɛt mɛ tɛ giðɛ trupt, po më tɛpɛrɛ mɛ majɛ tɛ gjɛtɛrinɛt; mɛ prekjɛt ndjejmɛ sɛ ŋɛ trup ɛɛt' i aɛpɛr, i butɛ, i holɛ a i traɛɛ. I vɛrbɛri qɛ nukɛ ɛɛh kupɛtɔn plaçkatɛ mɛ tɛ prekurɛ, dukɛ i zɛnɛ mɛ dorɛ.

Qija ɛ ka qɛndrɛn' nɛ gojɛ, a më mirɛ nɛ puhɛt ðɛ nɛ qiɛlɛzɛt. Janɛ disa farɛ ɛije: ɛ ɛmbɛlɛ, ɛ ðartɛ, ɛ hiðurɛ, ɛ kripurɛ, ɛ aðɛtɛ.

Nga tɛ giða ndjɛŋatɛ, parja ɛɛt' ajo qɛ vɛtɛ më lark; mɛ sytɛ ɛohim ɛðɛ yjtɛ qɛ janɛ mɛ mijɛra ðɛ mɛ miliunɛ vjɛt lark pɛj nɛɛ. Pastaj vjɛn dɛgimi, i ɛili na bɛn qɛ tɛ dɛpojmɛ zɛrɛt ɛ largɛ. Pastaj vjɛn

të marrë erë. Prekja ãë eija kërkojnë që në trup të zihete me dorë a të vihetë në gojë.

Cucuna ãë neperka.

—Kafeojme të dy, kucerire,
Cuenqes neperka ãa,
„ Po une vrilem pa meditë,
Per ty qerin daçari ka.
Nga se kaqe ndryshim të kemi?„
—Nukˈ ovle ãe kaqe çudi,
Se, me të vertet të dy qe jemi,
Po une ceroj, ede vet ti!„

Milo Duçi

Gomari ãe mulìnari.

Mulìnari kìe që gomar qe sˈ iste si të tjere,
Ky kìe kenduar, qe me mend.
—Çˈ jam gomar, ãa qe dit, humbas kohen e vlere,
Tˈa marre djalì ku u-gend
Mulìnari qe nuk me le; po baht mejtuar duhet
Si emri im ne Istori
Me Filosofete të ekruhet„
Se mãdeetor ne djeà u-etri.
Me ca i zoli vjen, e dyn, po ku të ngrihet:

—Mos me trazó se po mejtoŋ
Jam Filosof do mos punoŋ..
I ãotε ãe me tεper εtrihet.
Εe Mita qε kiε pakε trε.
Θa:—Prit tε rrefeq filosofinε,
Ngarkojti grurrε, driãε, dru
Mbi muεkat ãe εkoj per muãinε.
Aliboroni atε dit mbeti pa ngrenε, ãe urija
Za i cimbis zorrεt e tija;
Kur vjen i zoti e pyet: —Zoti gomar, si εkove?
—Mirε, pεrpiqet, po harove
Tε vεs tapi n' trajsat e mija..
—Si, s' tε ueqen Filosofija?

Milo Duçi

Ditεtε, javεtε, muajtε.

Per tε matur tε rendet kemi disa masa ãe perdorim disa vegla: peεε, ziq, einik, kiãε, derhem, okε.

Tε gatεt e ηε greje e masim me kut, endeze, metro.

Per tε matur kohene perdorim masa tε tjera: ditε, javε, muaj, mot.

Dita nis nε menges; nga ηε menges e nε menges tjatrε εkojne 24 orε ãe kjo kohε ãuhet ηε ditε.

Ora ka 60 minuta ðe çdo minutë ndahetë më 60 të dyta.

Ctat ditë ðuhenë ηë javë: e djelë, e hënë, e martë, e mërkurë, e enjte, e premte, e ctunë.

Katrë javë ðe dy a tri ditë, bëjnë ηë muaj; dymbë-ðetë muaj formojnë ηë mot.

Muajt e ηë moti janë: Mars, Prill, Maj, Qershor, Korrik, Guet, Vjeet' e parë, Vjeet' e dytë, Vjeet' e tretë, Qëndrë, Janar, Dkurt.

Vjeet' e parë në Dkodrë ðuhetë *ctatër*, Vjeet' e dytë *ðetur*, Vjeet' e tretë *ndatur*, Qëndrën *ðetur*, Janari *Kalnor* ðe Dkurti *ftur*.

Në ca vende të Toskërisë Janarit i ðonë ðe *Kodaçek*, ðe në Korçë Vjeetes' së tretë i ðonë *Ustopad*. Po për të mos perzjerë këtú emrat, e mira ëtë që të perdorënë vetëm atú si i rallitim' më sipër.

Ðamë se të dy-mbë-ðetë muajtë bëjnë ηë mot. Moti ka 365 ditë ðe afërú gjaet orë; pra ëtë nevoje që të ndajmë kërú dite më të dy-mbëðetë muajtë; ðe kështú kemi:

Mars	31	dite
Prill	30	„
Maj	31	„
Qershor	30	„
Korrik	31	„
Guet	31	„
Vjeet' e parë	30	„
Vjeet' e dytë	31	„
Vjeet' e tretë	30	„

Qeneндre	31	„
Janar	31	„
Okurti here	28 ðe here 29 dite.	

Okurti s' ka gjðenje ditet ne fare, se moti nuk' eshte 355 dite po ka ðe afero 6 or' akoma; keto te paet' oret me katre vjet bejne 24 ore do-me-ðene ne dite; kjo dite i etohete Okurtit i cili me katre vjet ne here ka 29 dite. Motit ne te cilin Okurti ka 29 dite i ðemi *bisekt*.

Moti.

Po nuk arrin vetem te maturit e kohese, duhete qe te ecnojme kohene, t'i veme ne kufi, per te diture kur ðe sa kohe më pare ka ngare ne që. Sot qe po ekroj keto rreðe eshte e marte, 14 Okurt 1912.

Moti qe përdorete per te ecnuare ne kohe, eshte dy farra. Oikoni kete libren e kendimevet; do te sihni dy vite: 1328 ðe 1912.

Moti 1328 quhete mot' i Hixretit ðe na deften se jane here kaqe vjet qe kur pejgamberi Muhammet vajti nga Meqeja ne Medine. Ay mot zihete 1, ðe çdo mot etohete nga ne akoma; vitet më pare hixretit i numurojme si ðe atá më pastaj, po vetem kemi kujdes te ðemi kaqe vjet para hixretit.

Moti 1912 eshte mot' i Zotit Kriet ðe deften qe kane ekuare kaqe vjet qe kur ka lindure; per atá vite qe jane para Krietit, bejme si ðe per vitet e hixretit, duke ecnuare vetem se jane para Krietit.

Duke parë këta vite, lehtë mund që të gjmë kohën e një ngarjeje. Për ëmbël: ðemi se Aleksandri i mað ka lindurë 356 vjet para Krishtit. Sa kohë kanë ekuar gjer më sot? — Më qëne se sot moti ka 1912, do të gjmë sa kohë kanë rjeðurë duke ëtuarë ðe 356: dy mij' e dy qint e gjashtðet' e tetë vjet.

Ndryeimi në mes të hixretit ðe të Krishtit është 622 vjet; kështú do t' arrinte që të zbresim 622 nga moti i Krishtit për të gjeturë motin e hixretit, a ndryeë, të ëtonim 622 te moti i hixretit për të gjeturë të Krishtit. Po në këtë λogarí fakojmë një ndalim, se moti i hixretit për më ca kohë më parë ka vajturë pas hënësë, kur i Krishtit ka qënë gjëmje pas dielit.

Moti pas dielit është, sikundër ðamë, 365 dit ðe 6 orë; moti më hënët është 11 dit m' i ekurtër; ky ndryeim i këtyre 11 ditëve më 33 vjet bën një mot.

Për të gjeturë pra motin e hixretit duhët që të zbresim nga moti i Krishtit 622; numurit që mbëtët do ëtuarë aqë vite sa herë kie 33 në mot të hixretit. Sivjet, për ëmbël, që kemi 1912, zbresim 622 ðe gjmë 1290; mi këtë numur ëtojmë 40, të cilin e kemi gjeturë duke ndarë 1328 me 33, ðe kështú gjmë sumën 1330 i cili është më të vërtet moti i hixretit pas hënësë. Moti 1328 që eihni mi këtë libër është moti *malije* d. m. ð. i λogarisurë pas hënësë për më 70 vjet më parë, ðe i këyerë më dielë q' aher' e tehu.

—Po, zoti mesonjes, nga çe ekak kemi ðe ηe ndryeim ηe mes te ditevet tona ðe aλafranga? pyeti Meti.

—Bukur pyete, biro. Kemi ηe ndryeim 13 ditεo ηe mes te *etyðit te vjetre* ðe *etyðit te ri*, do-neðenε ηe mes ditevet tona ðe aλafranga, sikundre ðe.

Ky ndryeim vjen nga ky ekak se moti nuk' ka fare 365 ditε ðe 6 orε, po ka 365 dite ðe 5 orε, 48 minuta ðe 46 te dyta. Pra λogari e parε del aferò 11 minuta mê tepεrε, ðe ky ndryeim i vogelε, ηε 1912 vjet ben 13 ditε. Sot per te geturε etyλεn e re (aλafranga) arrin qe te etojnε 13 etyλes' se vjetre. Sot qe po ekroj, 14 Okurt, pas etyλes' se re εstε 27.

Qerka ðe Ujku.

(Pas Lafontaine)

Me egerkeze e re dyke heður largohet
Nga nena, qeni ðe bariu
Aues qe vije pasqyrohet
Kur prane saj qe ujk arin.
—Ç' po ben ketu, i ðuf i egersuar,
Se ðuaj, lejen kue i'a ða
Qe ujen ne ke turbuluar?
—Me ndje, zotni, egerkeza ða,
Po lark pej vjes kam qendruar
Te lutem mos u-ndis ne kol.
—Se nsova vjet ne ke gertuar.

—Gegyere të kanë, zot,
Së vjet ëdë nuk ësa here
—Aí here yt vëla do jetë.
—Po s' kam vëlezere të tjerë.
—Nogë pe fisit tënt të ekrete
Që me bariqt çdo backuar
Ë gentë të paguar ka
Farënë tënë për të cuar
Pra unë tani do të t' ha.

Milo Duçi

Të dime të silëmi ë të kemi menyra të mira.

Sa të keqe ngelin vetija ë menyra të mira, agë më teper do cohë mbesë nga bota. Heriut më parë i duhenë vetijate fisnikëvë të jetë drejtë, mos i bejë kurrë të ligë tjatrit, mos genjejë, mos flasë liket per njeri, mos zemerohet ë të rrembehetë pa punë. Këtá janë virtute që njeriu — edë në mos nuk' i ka nga vetiu — lipsetë që t' i fitojë ë të perpiqetë që të ndreqnë të metatë.

Po janë ë ca menyra të mira të cilatë, sa-do që s' kanë të bejnë me vetijen e njeriut, kanë në rendesí më vethe, se na bejnë të kemi sjellje të mirë a të ligë; me fjalë tjatrë, këtó menyra çquajnë në njeri të sterviturë mirë pej në njerlu që ka mbeturë gjëmë në peat ë s' ka marrë dot menyra të hollë.

Doni qe çdo ŋeri t'u eobe me sy te mire? rri-ni giðeŋe te pastre nga robate ðe nga trupi; lani duarte mire, prini ðoŋte ðe kini kujdes qe te mos jene kurre te zes. Me eume vende tâne bota nuk' eet' e mesuare te laŋe ðembete me furce, po ky za-kon eote fort i duhure per pastrim ðe per eenden' e ŋeriut. Te larete me furce i mban te qeruare ðem-bete ðe nuk' i le te kalben e te prisene. Bembet e e zes ðe te ðyere dukene te eemtuare, s' e lene te flase mire ŋeriu; po në teper dem sjellin ne te per-typsure: pellet kaperxehene pa bluare mire, e loðin lukðin ðe na priein eendetin.

Eete zakon qe ne eume vise hane me dore. Sa mire do t' io sikur te mesohemi ðe te perdorim sfurk te vogele! Sa mire ðë më pastre do t' io.

Mos i epni eokut t'uaj gesen me dore, se munt qe t' i vije krup. Mos pini te giðe me ŋe qelqe, ðe kurre mos pini uje me stamne e me kenaçe.

Mos efryni hundet me dore se eote turp' i mað. Ne mendile a ŋe cop' pelhure nuk' kuetojne eume.

Kur kollîti a teetitni kðeni kokene me ŋâne ðe vini doren perpara gojese. Kur flisni mos u-aferoni tjatrit ne hunde, po rrini pake lark. Mos grome-sitni me fort ðe mos gogesitni me zë: ketó gerra sa t' i beje me gadale ŋeriu ðe mos duken' e de-gohene, aqe më mir' eete.

Mos petyni kurre mberðe brenda ne etepi ðe afre etepise. Ume smundje, ðe m' e mað' e tyre oftikaja (veremi), me petyne ngiten nga ŋe ŋeri te

tjatri. Pandaj tɛ pɔtyturit mbɛrðe ɛɛtɛ, jo vɛtɛm ŋɛ fɛkiqɛsi ɛ maðe, po eðe ŋɛ rezik pɛr ŋerinɛ. Nɛ qoite sɛ mɛ ŋɛ ɛtɛpi ka ŋɛ ŋɛri tɛ sɛmurɛ, pɛtym' ɛ tij do mblɛðurɛ mɛ ŋɛ poçe ðe do hɛðurɛ mɛ ŋɛ vɛnt qɛ mos mundiŋ tɛ pɛrhapɛtɛ.

II

Duhet tɛ kɛmi kujdes qɛ mɛ sjɛðjet tona tɛ mos rɛndojmɛ ŋɛri, tɛ mos mɛrzitɛtɛ kurrkuɛ pɛj nɛ.

Mos pyɛtni ŋɛri pɛr punɛt ɛ tija qɛ kɛrkon t'i mbajɛ tɛ pɛɛhta. Nɛ gɛ tɛ pɛɛhtɛ qɛ dɛgoni a qɛ sihni, mos hiqni tà trɛgoni nɛ tɛ tjɛrɛtɛ, sɛ ahɛrɛ çdo ŋɛri do tɛ ndruhɛtɛ ðe do tɛ hiqɛtɛ nga ju.

Tɛk fle ŋɛri mos i hiqni n' odɛt pa i kɛrkuarɛ lejɛ; kur kini ŋɛ tɛ huaj nɛ ɛtɛpi lir-ɛ-ni vɛtɛm kur do tɛ bjɛrɛ tɛ flɛrɛ ðe kur ŋgrihɛtɛ, lir-ɛ-ni vɛtɛm qɛ tɛ munt tɛ xvisɛtɛ ðe tɛ nvisɛtɛ çpɛnguarɛ.

Kur kuvɛndojmɛ dy ŋɛrɛs mɛ gadalɛ hiquni pakɛ si mɛ ŋ'anɛ ðe mos kɛrkoni kurrɛ tɛ dɛgoni fjalɛt ɛ tyrɛ. Mos kɛndoni lɛtrat ɛ tjatrit ðe mos sikoni kur ɛkrɔn pɛsɛn. Lɛtratɛ çdo ŋɛri i ka pɛr vɛthɛ ðe s' do qɛ tɛ dinɛ bota ç' ɛɛtɛ ɛkruarɛ.

Mos trazoni kurrɛ gɛn' ɛ ŋɛ tjatri. Tà dini sɛ çdo ŋɛri ɛɛt' i zot' i gɛs' sɛ tija. Nukɛ mɛ vjɛn fare mirɛ kur ŋɛ tjatrɛ vjɛn ðe mɛ trazon a mɛ mɛrr plaçkɛn t' imɛ. Mos u-mɛsoni pra qɛ tɛ mirrni librat, a pɛndat a karlɛn ɛ ɛokut.

Nɛ gɛ qɛ mirrai hua tà kujdɛsni mɛ ɛumɛ sɛ gɛnɛ tuaj ðe tà kðɛni tɛk i zoti mɛ kohɛ. Tɛ mos kðyɛrɛt ɛ ŋɛ huajɛ ɛɛtɛ ŋɛ gɛŋɛɛtrɛ ðe ŋɛ vjɛðje.

Kur flisni mos ãoni, *há, ad!* Perdorni fjalc mẽ tc zpeđura. Ðoni: *siurđeron, siurđeron zot, jo, jo taqjatjeta.* Mos ãoni kurrc *ore ti, more ti, mojti.*

Po mẽ tepɛr do t' u ãem qc tc mos eani kurrc. Mos e mesoni gojen nc fjalc tc liga, mos u-beni i traec. S' ka m' i maã turp nga tc earet ãc fjalet e renda. Janc eume ŋeres qc eajnc si per tc qeeurc, qc janc mesuarc ãe perdorin fjalc tc ecntuara ãe tc turpcime kur kuvendojnc. Mos imitoni kurrc ketá ŋeres, djem. Flisni me ŋc menyrc qc mos tc kuqi. Mos eani as kur ini tc zemeruarc, mos ãoni kurrc qertime tc rende.

Mali qc pjeλ ŋc mi.

Me mal ẽeriste kũqe eume
—S' e pjeλa e kie zenc—
Sa zpojti ẽoten q' ie nc gume
Be tcrc ãanc: — Mali tenc
I maãi mal, mali Sopot
Pa fjalc do na beŋc sot
Me feat sa tcrc Oqiperinc.
Pas pake poλi, beri... mine!

***

Ketc peraλczc kujtoŋ
Kur ca mc ãonc dyke mburur:
"Pa prit se çoç do tc kendoŋ
Me vjerec njeeterieste ãurur.„

Бе pa dɛpuarɛ pandeh
Mos djeλi pej qjeλi do bjerɛ.
Po si mbaron ðe karten le
Ndjeɳ se pati nxjerɛ erɛ.

Lulo Malesori

Nomet e ɳɛ Otati.

Θamɛ se çdo plaçk' ceť e tɛ zott. Eðe pɛr tɛ siguruarɛ sicilitdo gen' e tij, mɛ çdo vent ka nome tɛ fortɛ.

Nomet janɛ bɛrɛ qɛ tɛ ruajnɛ ɳerɛzinɛ nga e pa drejta e cokut. Tɛ vrarɛ, tɛ vjeðurɛ ðe tɛ tjera gerra tɛ deneimɛ pɛr nɛ, i ka ndaluarɛ nom' i Otatit. Ay qɛ bɛn ɳɛ punɛ tɛ ligɛ e zɛ qeverija ď e epiɛ nɛ gykatoret. Γykatesit apin gyq ðe i ligu dɛnohetɛ pas nyjevet tɛ nomit.

Otat i ðemi ɳɛ vendi qɛ ka ɳɛ qeveri: Tyrqia, Greqia, Rusia janɛ etetɛ. Çdo etat ka nomɛ tɛ veçantɛ pɛr sunimin e tij.

Tyrqia sot ɛɛtɛ ɳɛ etat konstitucional do-meðɛnɛ qɛ ka ɳɛ parlament nɛ tɛ cilet mbliðɛnɛ ðepytet' e zgeðurɛ pej popuλit. Nɛ parlament çikohen' nomet e Otatit ðe vendosetɛ bydzeti, do-me-ðɛnɛ t' arðurat ðe tɛ prisurat e Otatit. Nɛ qeverit kons-

titucionale çdo ŋerí ka pra pak' a eunc tɛ drejtɛ qɛ tɛ dijɛ ç' behetɛ ðe tɛ marrɛ pjesɛ nɛ punet e pergjëgjme.

Nɛ vendet pa konstitucion ŋerezit janɛ si lodra nɛ dorɛ tɛ qeverisɛ, e cila ben ç' tɛ doj̈ɛ ðe prie sa tɛ muntŋɛ, pa depuarɛ fare dëshiren e popuλit.

Per tɛ rojturɛ ŋeriu i lumturɛ nɛ ŋɛ Otat konstitucional, duhetɛ qɛ tɛ jet i bindurɛ tɛ nomi; tɛ ndruhetɛ pej atyre gerrave q' e ka ndaluarɛ nomi. Po nga tjatrɛ pë s' ka no ŋɛ ekak qɛ tɛ ndruhetɛ, se askush nuk' ka tɛ drejtɛ tɛ na bjerɛ mɛ qafɛ a tɛ na ndaloj̈ɛ pej ŋɛ punɛ sɛ mirɛ.

Findja tɛ drejtɛnɛ qɛ ka mɛ ŋɛ Otat konstitucional per t' u-përzjerɛ nɛ punet e qeverisɛ, e mbasɔn mɛ tɛ zgjëdhurɛt tɛ depytevet; depytetɛ zgjëdhɛnɛ mɛ çdo katrɛ vjet qɛ herɛ. Çdo ŋerí ka tɛ drejtɛ qɛ t' apɛ votin per atë depyte qɛ i dukɛtɛ se do t' i ecrbejɛ mendimevet q' i pelqejnɛ, qɛ ëðɛ depytej tɛ veje nɛ parlament ðe tɛ perpiqetɛ per mbarimin e tyrɛ. Depytej do zgjëdhurɛ pej ŋerezet tɛ ndergjim, mɛ mendje ðe mɛ dituri; ŋerɛs qɛ tɛ duanɛ tɛ mirën e memëdeut ðe tɛ mos eikojnɛ interesɔn e tyrɛ.

Pandaj nɛ zgjëdje tɛ depytevet çdo ŋerí duhetɛ qɛ t' apɛ votin e tij çpenguarɛ, pa u-ndruajturɛ, pa u-tremburɛ ðe pa mbajturɛ anɛ ðe pa ëikuarɛ miqësí.

Fuha jonë.

Këtú, të dëgurë nxënës, po mbarohëne këta kendime. Në këtë rrëte kam dëgurë më teper t' u ap dëgurin' e kendimit ðe të mësimit të guhesë.

Fuha jon' ëstë ëqipeja. Të folët në të ëilët kjo libr' ëstë ëkruarë ëstë toskërisht; po ëqipeja ka dy folje: toskërisht ðe gegërisht, të ëilatë kanë në rrënë ðe janë pej në fare. Në mes të dy foljeve, ndryeimi ëst' i pakë ðe çdo Ëqipetar duhet t' i kupetojë që të dyja.

Ndryeimi nërmiet toskërisht ðe gegërishtesë munt të dëfiehetë me pakë fjalë:

1. — Ëkroqa *r* e toskërishtesë bëhetë gumë herë *n* në folje gegërisht; verë = venë; vreetë = vneetë; gegërisht = gegenisht; zotëri = zotëní.

2. — Ëkroqatë *nd* ðe *mb* bëhenë *nn* ðe *mm* në folje gegërisht: e ndava = e nnava; ndryeë = nnryesë; e mbarova = e mmarova; Stamboll = Stammoll; e mbolla = e mmolla; mbret = mmret.

Nga në herë ðuhetë: e dava = e ndava.

3. — Të zëgmetë hundake në toskërisht, që gumë herë nuk' i çquajmë fare, në gegërisht kendohenë të gata ðe më zë të traëë; pandaj ëðe toskërisht kur i ëkrojmë duhetë vënë në trasje (*): mull, hî, blî, ullí; në çquanëtorë këtó fjalë marrin *r* në

toɜkeriet, ãe *n* nε gegeriet: muλiri = muλini; hiri = hini; bliri = blini; uλiri = uλini.

Nga ekaku i traejesε eumε herε e zεεmeja *e* toɜkeriet kendohetε aq' e traεε sa ðuketε si *a* (a mẽ mirε nε mes a ðe ε) nε gegeriet: eεt = a(ε)et; zeri = za(ε)ni; mẽ = mâ.

4. — Foljetε eqip qε kanε *fε* nε krye, nε gegeriet kjo eopε bεhetε *me*; eumε herε ekurtohetε ðe copa *urε* e fundit: tε arður = me arðun (me arð); tε berε = mẽ bâ (me banun).

Keetú ðemi: i vranε = i vra (i vramun); i prerε = i premun; i ekurtuarε = i ekurtú (i ekurtumun).

5. — Janε ðe eumε fjalε qε ðihenε nε q' anε tε Oqiperisε ðe s' ðihenε getkε: kaptinε = kokε, krye; taε, tahí = taní, taetí; epeε = dendurε; t' lyn = palpε; tokε = dẽ.

Po, sikundrε q' e ðamε, ketá ndrysinε janε qε tε giðε tε vegele ðe kur tε stervitemi nε tε dy foljetε nukε do t' i vemε re farε.

FUNT

FJALUR I VOGËLË

QËNIM.— Nxënësit duhetë që të korkojnë në këtë fjalor gjë' atë fjalë që do gjejnë në librat ëe të cilavet nuk' u kapetojnë diftesënë.

Afrikë, që ngë të pesë copat e dheut; vendë' i zezhtë në të cilët rojnë negrotë.

Almiata, vegëlat që perdorën' në bujqesi për të punuarë dheut ëe për të gatuarë bimëtë.

Arabi, vendë' i zezhtëku rrin arabët.

Artist, njeri që ka në mjështeri të bukë së: piktor, gëndrës etatuje, muzikant, etj.

Arkë, që gë e bënë pej dogë a pej hekuri në të cilët vënë pluçkatë, të holatë, etj; kasë: tyrqisë: sandëk.

Asi, që ngë të pesë copat e dheut ëe m' e madh' e tyrë.

Australi, n' e madh' e nisiven të dheut ëe që gjë të pesë copavet.

Bagdat, që qytet i madh në Jumin Dicle, qytet i noçëmë që ka qënë kryeqytet i Arabevet.

Bari, ay që rrën ëematë; tyrqisë: çobanë.

Besnik, që ri në besë, që mënt t' i besojnë.

Borneo, nisi e madhe në jugë-lindje t' Azisë.

Butarg, vënë pecka të krisura e të dëra.

Bydqet, t' ardhurë e të prishurat e një Otoni ëe kogerija që bchetë më parë.

Delfin, një kafshë sisëtore që ron ze det ëe lagun peshqet; tyrqisë: ßous-balëk.

Depyjë, ay që ngë dënë pej popullit ëe dergohetë në parlamet; tyrqisë: mebus.

Dem, të prishurë pa punë një gë; tyrqisë: ajop.

Tedelryerë, të zhvishurë, të lajturë; tyrqisë: ejlenmek.

Diqur, i diqur, që ka qimetë të zhdëbura nga pleqëria.

Dritarë, vrimë në mur nga e cila vjen drita ë' era në odë; tyrqisë: pençerë.

Ekuator, meë' i dheut në mes të dy poleve; n' ekuator nata ëe dita janë barabë ëe klima cet' e zezhtë.

Feçkë, hundë e zgatur e disa kafshëve.

Fqinë, q' cetë afrë, që ri afrë; tyrqisë: komshi.

Foljë, fjalë që rrëfen burjen e një punë; tyrqisë: fil.

Të goditurë, të bërë një gë, të ngjeshurë që etepi, që mur, etj.

Gurrë të paçmuarë, gurë që kan ngë vlerë si mbë çmoshë dot; tyrqiet: gevahër.

Gykatës, ay që gykon, që ep gykim; tyrqiet: hoqin.

Havjar, vezët e kripura të një peshku q' i donë shumë.

Hind, një vend i gerë n' Asi, mbë urdhër t' Ingliterrës.

Hindo-Çin, një vend më mes të Çinës dhe të Hindit, n' Asi.

Trimitarë, të bërë atë që ben një tjatër; tyrqiet: taklid.

Ingliterë, një mbretëri e madhë n' Europë; Ingliera vetë një ishull; kryeqytet Londra.

Kafearakë (kopetë), kopetë ku vegjëmë zumë kafen dhe epën të gjatë që t' i ndihë boza dhe të mbajnë.

Kënetë, ujë i mbledhur pej shiut dhe pej lumenjsh; kënetës i donë dhe liqen; tyrqiet: göl.

Kongo, një vend n' Afrikë; vendasit e Kongos janë negro do-më-donë të zezë.

Klimë, kohë e një vendi gës të ngrohtë, etj: klimë e ftohtë, e ngrohtë, e lagët, e thatë.

Kulm, maj' e një godine, maj' e pulasit.

Karajo, të mos humburë eprorët, t' u-dëftyerë trim përpara një armiku; tyrqiet: gaziet.

Të lakmuarë, të kërkuarë më tepër, të mos u-ngjarë me atë që ka; tyrqiet: tamë'.

Limbë, një gjë pej bakri a pej metali brenda në të cilët vihetë gjaku; tyrqiet: tabak, çini.

Lindje, ara nga lind dielli në mengjes.

Luan, një kafshë e egër nga fari' e macërvet; tyrqiet: aslan.

I Mekur, që ka humbur veliherë, që i ka rënë varonë; tyrqiet: bajezitak.

Metal, trupa të forta që dalin nga Zoti si bakri, argjendi, plumbi, etj; tyrqiet: maden.

Enetë, një gjë që nik' eshtë pa që duhet të jetë; tyrqiet: kusur.

Metro, një masë për të matur gjatësitë; metroja është një kut e gypsit, afërsh 5 pëllëmbë.

Mësonjëtore, vend ku vemi dë mësojmë; shkollë; tyrqiet: mektab.

Të mprehurë, t' u-mësjarë, të qëndruarë kundrë një armiku.

Mumi, kufoma të balsamosura që gatoninë n' Egypt të moçme që të mos prishetë gjatë gjë shekujsh; sot gendrat mumi të pese dë gjarë mijë vjetësh të vjetra.

Myzyre, një e kuqe q' i vjen përsiut si koke.

Negro, njerës me dëgë të zezë farë, me hundë të shtypurë, buzë të trashë dë leshra të përdredhurë.

Të ndaluarë, të mos lënë të bëhet një gë; tyrqiet: men' ebuek.

Nxënës, që mëson, që studiat në shkollë a vegjëm; tyrqiet: talebe.

Parlament, vendi ku janë

mbl@dsure depyfete; tyrqiet: meçta-i-ardhmas.

I pesaçme, i veçante per qe g@; tyrqiet: mâhem.

Patos, vendi ku rrine kafete; quar; tyrqiet: zhac.

Perçokak, qe kafez nga fara e krenhuvet qe xa bietit te gate @@ se majc te clit ka qe @umb me holm; tyrqiet: akrab.

Persi, qe mbreteri n' Asi; tyrqiet: Agremistan; mbret' i Persise ka titllin Çah; keyoqyiet Tehrani.

Te penguare, te vene ponk, nd@lm; te mos lene te lire.

Perradim, ana nga perendon dheli mbremaret.

Pertac, ay qe perton, qe s' do te punoje; tyrqiet: tembel.

Piktor, ay qe @@on fytyra; tyrqiet: ressam; greqiet: zografos.

Pol, vent i @eut ngahe pandehim se del boref, ai te cilin kâchete; polete jane te ekrete @e te mbulsam g@@ec me ARLA.

Qerami@c, copa holte te pjekura se zjarr a se @ara ne dheh; tjegulla.

Quar, vent ku rrine kafshete; kunjte, lepete.

Reta, rreja te tjerrure qe perdorete per te zene pleq, etj.

Te rendure, te neitsure.

Rremuje, te prisure e@e te rrembyere plaçkat @o gene.

Saje, qe g@ si qerre po pa rota qe hiqete zvarr mi @heh me kuaj, me qen a me qe fare dreri qe i @one ren.

Sjekje, vetije @e mengr' e qeviet; sjell' e mire, e lige.

Sofian, qe nisi afer Hindit.

Stark, qe vegl' e vogele me te cilet marrin gelen @' e epieme se goje.

Sibiri, qe vent i gere @e i fshihe ne veri t' Asise; Sibira nat' e @hatse.

Te signrue, te vendosure qe g@ mi qe mengre qe mos i takoje ao qe resik; te vertetuare.

Sisetore, kafge sisetore, kafez qe ueqe@e me qumesh e tyre kalyete qe pjekin.

Te sterriture, te mesuare, te @ene qe vetije.

Sumetra, nisi e male ne juge-lindje t' Asise.

@ekak, qe kohe 100 vjecta.

@erbim, te bere qe pune, te ekuare se pune.

@kak, qe punt qe pjeh qe pune tjetre; tyrqiet: sebep.

@kolle, vent ku mesoje djemte; mesuetore; tyrqiet: mektep.

@kollare, djemte qe vene ne shkolle.

@kretetire, vent ga uje, pa bime @e pa qerrik; ka ekretetira te vaxhta @e ekretetira te fshira.

@tat, qe veri qe ka qe veri, qe rrethoje me qe kryo.

@tergate, er' e forte qe rgre valc ne det @e rreze@ plaçkase mi @e; tyrqiet: furtuna.

Tibet, vend në mes Kinës dhe Çinës, në malet e larta Himalaja.

Trajektore, kalim trajektoret, atë që kanë në trajtë jashtë burkut; perveç kangurojt trajektore janë dhe kafshët që qëndrojnë ngrig, opossum, etj.

Trek, atje tek ujëmbledhësit plaçka për të ëmbluar; vendi ku bëhen dërrasën botës; tyrqisht: pazar.

Tryezë, një gjë për ëngje dhe me këmbë në të cilët vihen plaçka, hajdutë bukë, etj; tyrqisht: sofra, masë.

Tyrqistan, një vend në mes të Azisë dhe një' anësh të Rusisë.

Qesor, vendi ku rrihen plaçkat e vjedhësve; këtë plaçka rrëfen; tyrqisht: kasinë.

Ujëtar, ay që ecën për lafta në të ujët; tyrqisht: asqer.

Vdekje, ene brenda në të cilët mbet qenësi.

Vot, të dërgë mendimin në të vendosurit e një punë, ose në zgjedhje të një njeriu.

Të-zhavitur, të dëfryerë, të bërë një që ka ngë gaz, që ka nxjerr brengatë.

BKSH

BKSH

ВКSН